

Vipavski glas

št. 34

letnik X

september '95

Alojz
Gradnik

K
M
E
T
G
O
V
O
R
I
M
M
A
S
T
I
L
C
E
M

*Žetve dnevi so končani,
so končani dnevi mlatve,
zdaj prišel je čas trgatve.*

*Čebri, sodi so oprani,
vrata kletna so odprta,
voz prihaja s polj in vrta.*

*Mošt naj zdaj se v brente staka.
Pridite, mastilci, strite
s čvrsto nogo grozdov kite!*

*Je mastilec, ki še čaka.
Nihče njega ne povabi,
on na nas pa ne pozabi.*

*Kadar smo za njega zreli,
on vse bolje in vse brže
vse po vrsti nas potrže.*

*Ali če na trti veli
naše je zorenje kratko,
naj bo vino večno sladko.*

Naslovnica

VIPA VCI V BENDIMI NA ZEMONU PO I. SVETOVNI VOJNI

Stojijo od leve proti desni: mati Hladova s Hriba, Karlota Žejnova s Hriba, Štefka Grogršna – Žorž, Karla Petrič (mati advokata Emila Petrič, ubitega 1943. leta), Francka Fljitova – Bizjak s Hriba, mož z palico – stric Medjinov. Zadnji v vrsti s kravato je Emil Petrič, oče advokata Emila Petrič.

Fotografija predstavlja zanimive obraze in takratno nošo (rute, predpasnike, dolga krila, koše, košare in brntač). Naši predniki so si vzeli dragocen trenutek za fotografijo tudi v tako važnem opravilu kot je "bendima".

SEVEROVZHODNI DEL NANOSA – AVSTRIJSKE UTRDBE – IN VOJNA

Vrsta desetletij je minila odkar so naši kraji bili pod Avstro-Ogrsko. Takrat so se pred pričetkom prve svetovne vojne zgrinjali temni oblaki nad našo domovino, nato se je začela krvava vojna. Letos mineva osemdeset let, odkar so Avstrijci to gradili utrdbe in se v naglici pripravljali za obrambo.

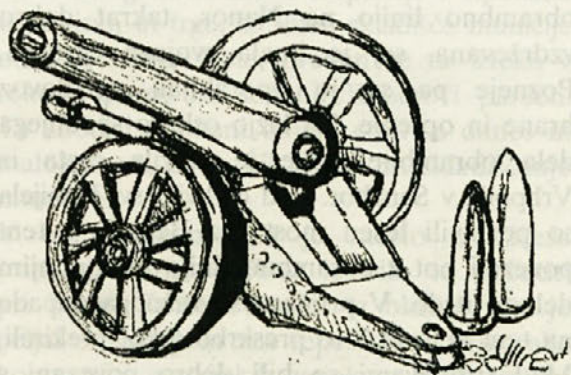
Utrujena vojaka se vračata z obrambne črte v trdnjavo.

Ob vznožju severovzhodnega dela Nanosa so Avstrijci med prvo vojno gradili drugo obrambno linijo, ki je bila del obrambnega sistema na Nanosu. Sodeč po gradnji, so to gradili pred ostalimi obrambnimi objekti na Nanosu. Tu so namreč pri gradnji obzidja in strelnih lin uporabljali malto in v manjši meri tudi cement, česa pa zaradi hitrih sprememb na fronti ni opaziti pri ostalih delih na Nanosu. Glavni deli prve utrdbe so bili nad Sanaborom pod drugim ključem sedanje ceste na Nanos in so se končali nad cerkvijo sv. Danijela. Skoraj vsi zgrajeni objekti oz. strelni jarki so bili pod streho. Tukaj so v ta namen izkoristili višji skalni greben, ki ga lahko opazimo že iz daljave. Dalje so bili vsi višji griči od Guršč do Sanabora spremenjeni v utrdbe.

Avstrijci so bili v prvi vojni pripravljani na vse, tudi na to, da bi Italijani prodrli do nas in tako bi se morali boriti proti njim z Nanosa in okolice. Obrambni objekti so bili grajeni po večini iz kamnja in tega je tukaj več kot dovolj. Gradnja utrdbe nad Sanaborom je bila ponekod otežkočena zaradi velikih skal, ki se dvigajo strmo iz tal ter jih je bilo potrebno sem in tja odstraniti. Ponekod so še vidne vrtine svedrov. Levo nad Sanaborom v Krajih in tudi drugod so že takrat uporabljali dampferco za vrtanje v skale, sicer bi jim pri miniranju šlo bolj počasi od rok.

Za strelno linijo na nasprotni strani hriba je paralelno potekal v skale izdolbljen jarek, ki je bil pokrit s streho. V njem naj bi bili v zaklonu vojaki, rezervna municija in ostala vojaška oprema.

Cesta iz Sanabora na Nanos, ki so jo Avstrijci gradili takrat za svoje potrebe v času med vojno, je bila speljana niže od sedanje, manj tekoče in ponekod bolj strmo. Cesto so zgradili 1915. leta avstrijski vojaki. To nam priča vklesan napis na kamniti steni: "**KuK INFANTRIE REBTA, ARBAITER ABT 8., 1915.**" V našem prevodu: "Cesarska in kraljeva pehota Rebta, delovni oddelek, osma enota, 1915. leta." Preden so Avstrijci zgradili cesto na Nanos, prave ceste iz Sanabora na Nanos ni bilo, marveč samo manjša pot. Za Vipavo in pozneje za okoliške vasi je bila glavna

Avstrijci so imeli tudi take topove, ki so bili še na lesenih kolesih.

Trška pot na Nanos. Poleg te je bila še Gradiška pot, ki je vodila iz naselja na Lipe in Vrhpoljska pot po Lajšti. Sedanjo cesto, ki vodi na Nanos, so gradili Italijani in jo končali 1930. leta. Pred leti (1992) so ji dodali asfaltno prevleko.

Utrjeno področje obrambne linije na Nanosu je bilo nad stezami, potmi in cestami, ki so vodile na Nanos in ob njem v notranjost dežele. Posebno nadzorovani cesti sta bili: Vipava – sv. Vid (Podnanos) – Razdrto in

Takšen je bil pogled v okope in mnogi od teh vojakov se niso nikoli več vrnili domov.

Vipava – Sanabor – Hrušica. Kdor je imel zaseden Nanos, ta je nadzoroval zgornji del Vipavske doline. Zakaj so gradili trdnjavo nad Sanaborom? Prvič zato, ker poteka pot čez Sanabor iz doline proti Beli, Hrušici in dalje v notranjost, ter drugič, ker se tam odcepi na novo zgrajena (1915.) pot na Nanos.

V smeri Vipava–Sanabor so se Avstrijci močno utrjevali na Guršcah, izkoriščajoč vrhove gričev in skalne grebene, ki se tam raztezajo. Za oskrbo pri gradnji objektov je služila Trška pot, ki se je dvigala za obrambno linijo na Nanos, takrat dobro vzdrževana, saj je imela svojega cestarja. Pozneje pa so jo uporabljali za dovoz hrane in opreme. Za lažjo oskrbo spodnjega dela obrambne linije je služila cesta iz Vrhpolja v Sanabor. Pod cerkvijo sv. Danijela so postavili lesen most čez Belo in s tem povezali pot z obrambno linijo in spodnjim delom utrd. V primeru sovražnega napada na tem delu bi s to preskrbo takoj prekinili. Med trdnjavami so bili dobro povezani s telefoni. Da ne bi bilo zunaj videti speljanih žic in drog, so imeli po večini v zemljo

zakopan kabel. Takrat so bili vsi ti griči in planjave gole, kar je omogočalo vidljivost daleč naokoli. Danes to področje povečini porašča razno drevje in grmovje.

Vse trdnjave na vrhovih gričev so grajene po enakem načrtu, seveda so pri tem upoštevali konfiguracijo zemljišča. Nad trdnjavo v Guršcah, na višji vzpetini, so skopali strelne jarke v skale in prednje postavili obzidje brez strelnih lin, verjetno zato, da jih ne bi bilo mogoče iz daljave opaziti. Nekateri so mnenja, da je bila v tem delu tretja avstrijska obrambna linija, toda nihče ne more zanikati, kako je bilo tod zelo močno utrjeno področje in sicer: Guršce - Lesenovec - Sanabor.

Bivalni prostor v trdnjavah je bil visok, dolg, pravokotne oblike. Ta prostor, kot tudi obzidje s strelnimi jarki, so bili po večini pokriti s streho. V bivalnem prostoru so imeli ležišča na pogradih, zbitih iz desk ali pa so v sili spali po tleh na slami. V notranjosti so sem in tja v zidu vdlane niše, ki so služile za shrambo raznih predmetov. Vsi bivalni prostori v teh utrdbah so vedno na vzhodni strani, zgrajeni močno, v skale; če bi jih pokrili, bi bili uporabni še danes. Verjetno so tako načrtovali zato, da so sprejeli svetlobo in toploto prvih žarkov vzhajajočega sonca. Tudi nevarnost napada ni pretila iz vzhodne strani, marveč od zahoda. V sanaborski trdnjavi pa lahko še danes vidimo del sanitarnih naprav.

Ob strelnih jarkih okrog trdnjave so navzven izbočeni okrogli bunkerji, ki so bili konice udarne moči trdnjave. Povsod pod strelnimi linami so iz tal zidane police za naslon in streliivo. Te naj bi služile tudi kot stopnice za boj v sili. Pri strelnih linah je ponekod

Avstrijski vojaki na zdravljenju z zdravnikoma in medicinskimi sestrami; fotografija je iz leta 1915. Na desni stoječi vojak zgoraj je Franc Petrič z Gradišča.

še sedaj opaziti "fršolenge", les, ki ga niso uspeli takrat odstraniti in je ponekod ostal do danes. Visoke stene zidu so po večini zidane iz obdelanega kamena, zalitega z malto. Ob strelnih jarkih so tudi napravljeni manjši zakloni in ponekod zasilni izhodi v vrhnji del griča.

Na Guršcah, na vrhu obzidja trdnjave, na cementni prevleki je viden odtis podplata okovanega čevlja. Mogoče je vojak slučajno stopil pri gradnji v svež cement ali pa je to namenoma storil, da bi za njim ostal odtis za spomin. Podplati čevljev so takrat bili okovani z gosto nabitimi žebli. To je dobro vidno še sedaj, čeprav je od takrat

preskrbo z vodo naj najprej omenim vodnjak v Škavnici pri Podraški bajti, zatem zajetje in korita za Starim gradom in dva vodnjaka na Guršcah.

Vodo za pitje in higieno so dobivali iz betonskega rezervoarja, ki je bil vgrajen med skalnimi stenami. Vanj se je stekala deževnica s sten trdnjave. Opazimo tudi, da so vrh skal nad trdnjavo zalili z betonom in tako napravili manjše zajetje za deževnico, ki se je stekala v rezervoar, to je opaziti v trdnjavi na drugem griču na Guršcah.

Iz tistega časa sta na Guršcah še dva vodnjaka na prostem, izdelana iz cementsa, eden je na desni strani proti Vipavi in

Avstrijski vojaki, pripravljene na bojnih položajih (Goriški muzej Nova Gorica).

preteklo kar osemdeset let. Ostale so tudi vreče "okamenelega" cementa, ki so nam v dokaz, da ga niso utegnili uporabiti ob pravem času.

Prebivalci na Nanosu so imeli tedaj vodo v svojih vodnjakih komajda za svoje potrebe. Za napajanje živine so bili na več krajih skopani v tla kali. Da ne bi voda iz kalov pronicala v notranjost, kjer so po večini porozna kraška tla, so bili ti na dnu steptani z ilovico, ki je napravila nepropustno plast. Pri gradnji in nadaljnji oskrbi obrambnih objektov na Nanosu so Avstrijci rabili večje količine vode, toda kako priti do nje. Za dovoz iz doline je bilo predaleč in ponekod tudi prestrmo. Vojaki oz. graditelji objektov so za to uporabljali vprežne živali, predvsem konje. Prevažali so tako daleč, dokler je bilo mogoče priti z vozom. Na vozovih so vozili material za gradnjo, hrano in druge predmete. Zato so potrebovali vodo za napajanje živali in prav tako so rabili vodo pri zidanju z apnom in cementom. Za te potrebe so postavili cementna korita in vanje se je ob dežju stekala voda. Za

drugi na levi proti Sanaboru. V tistem, ki je v bližini Trške poti, v vipavski smeri, je še voda; drugi proti Sanaboru pa je v razpadajočem stanju, vendar so še vidni betonski okvirji.

Po smodniku je zadišalo že nekaj let pred prvo svetovno vojno, zato so Avstrijci začeli graditi pri nas vojašnice. Po 1910. letu so pričeli z gradnjo severne in južne vojašnice, tam kjer je sedaj severna vojašnica, so bile poprej njive. S strelivom so bili previdni, da bi se ognili možnosti eksplozije v vipavskih vojašnicah in trgu, so imeli skladišče municije onstran struge Bele, preden se ta izteka v reko Vipavo, na sedanji Kebetovi parceli. Ta znotraj obokani objekt stoji še danes in malokdo ve, da je bil grajen za skladiščenje municije.

V tem vojnem času je začelo marsičesa primanjkovati, posebno je bilo to občutiti pri hrani. Kmet Tomažič iz bližnje vasi je peljal z njive poln voz repe. Mimo prikoraka kompanija avstrijskih vojakov, vsak vzame po eno repo in mož je pripeljal domov prazen voz.

V drugem letu vojne 1915. leta so k nam začele prihajati trume beguncev z Goriške, ki so bežale pred uničujočo vojno vihro. Nad Sanaborom in po Nanosu je bilo zgrajenih več barak za feldžandarje. Ti so služili vzdolž cele obrambne linije in tudi v zaledju. Žične prepreke, ki so bile sestavljene iz štirih vrst skupaj, postavljene iz ukrivljenih železnih drogov, na vrh ošiljenih in prepredenih z bodečo žico, bi zadrževale nenadni prodor sovražnika pred obrambno linijo. Pri postavljanju žičnih ovir je sodelovalo tudi civilno prebivalstvo in med njimi so bile tudi ženske.

Najbolj utrjeni del obrambne linije na Nanosu je bil v smeri Vipava-Sanabor, visoko nad levim bregom Bele. Gradnja

teh utrdb je bila marsikje težavna, ves material je bilo potrebno znositi po strminah in skalnih stenah na rokah in ramenih. Za gradnjo teh objektov je država uporabila velika sredstva, ki jih je črpala od obubožanega prebivalstva.

Franc Cerovšek

Op. pisca:

- **ključ** - ovinek v domačem dialektu;
- **dampferca** - Dampfmaschine, parni stroj;
- **kompanija** - Kompanie, vojaška enota, četa;
- **feldžandárji** - Feldgendármen, vojni orožniki, vojaška policija.

VIPAVA JE ŽE GOSTILA PAPEŽA

Pij VI. - Giovanni Angelo Braschi, roj. 25. dec. 1717 v Ceseni, izvoljen za papeža 15. feb. 1779. Je prvi papež, ki je na svoji poti na Dunaj uradno obiskal Slovenijo in od 10. na 11. marec 1782 prenočil v samostanu križnikov v Ljubljani.

V zadnjem času se Slovenija intenzivno pripravlja na papežev obisk, ki bo prihodnje leto. Javna občila spremljajo priprave in o tem obveščajo svoje bralce.

Morda ne bo napak, če se ob pripravah spomnimo papeževega potovanja skozi naše kraje leta 1782. V tem času je začel cesar Jožef II. izvajati številne reforme, med njimi mnogo reform cerkvenopolitičnega značaja. Na papeškem stolu je tedaj sedel papež Pij VI., ki se mu je zdelo primerno, da bi z osebnim vplivom pri cesarju skušal zaustaviti ali vsaj ublažiti cesarjeve ukrepe.

Kljub številnim pomislekom se je papež odločil za potovanje na Dunaj in je 27. 2. 1782 odpotoval iz Rima. S seboj je povabil samo svoje osebne dvorjane. V prvi kočiji sta se s papežem vozila dva naslovna škofa Marcucci in Contessini, v drugi kočiji so sedeli papežev tajnik za latinska pisma mons. Nardini, papežev osebni zdravnik Rossi, papežev spovednik Ponze in papežev cerimoniar mons. Dini, ki je ves čas potovanja pisal dnevnik. Ta obsega več kot 500 strani. V tretji kočiji so bili nosilec papeževega križa mons. Spagna, papežev kirurg Moselli in dva papeževa komorna služabnika. V četrti kočiji so se peljali kuhar, strežnik za serviranje jedi in dva hišna služabnika. Sledila sta še dva tovorna voza za vse mogoče predmete: oblačila, mašno opravo z mitrami in papeško krono (tiaro), da je lahko papež na Dunaju za Veliko noč opravil slovesno mašo. V prvem tovornem vozu se je peljal kolarski mojster in hlapec za prtljago, v drugem pa dva konjska hlapca. Vso karavano sta spremljala še dva jezdeca.

Na poti proti Dunaju si je papež izbral "Postojnska vrata", kar je bilo zaradi zimskega časa najbolj primerno.

Cesar se je odločil, da bo papeža v njegovem imenu pričakal v Gorici grof Filip Kobencelj, dvorni in državni podkancler in ga pospremil do Dunaja. Ta grof je tudi skrbel za papeževo prenočišče in prehrano. Zato je v

vsak kraj postanka prispel uro pred papeževim prihodom. Po tihem pa je imel od cesarja ukaz, naj povsod prenočuje v sobi poleg papeža in pazi, da se ne bi kdo od cesarjevih podanikov obrnil direktno na papeža. Rečeno je bilo, da papež potuje kot zasebnik, zato naj z državne strani odpadejo zunanje počastitve. V krajih, kjer je papež prenočeval, je grof Kobencelj postavil po 40 vojakov za stražo, na poštnih postajah, kjer so menjali konje, pa po 14 vojakov.

V četrtek, dne 14. marca 1782 je papež prispel na habsburško ozemlje. V Gradiški ga je pričakalo celotno vojaštvo, postrojeno s svojimi prapori in orožjem. Isti dan je

Papež je prenočeval v Postojni, v stanovanju okrožnega glavarja, in 16. marca 1782 nadaljeval pot do Ljubljane (17.3.), Celja (17/18.3.) in Maribora (18/19.3.). V Mariboru je papeževa kolona štela že 16 voz, od tu dalje pa je bilo še toliko odličnikov, ki so hoteli spremljati papeža, da je karavana narasla že na 34 voz. Tudi proti Gradcu je bil velik naval ljudstva. Dini poroča, da je bil to najlepši prizor, kar si jih more kdo predstavljati. Na Dunaj je papež Pij VI. prispel 27. marca in ostal tam mesec dni. Cesarsko glavno mesto je zapustil 22. aprila, prišel preko Linza na Bavarsko, nato na Tirolsko, od tam proti Benetkam in je 13. junija prispel v Rim.

Srečanje papeža in cesarja na cesti pri kraju Neunkirchen 22. 3. 1782 (stenska slika Musei Vaticani).

papež prispel do Gorice in se okoli 15.00 ure nastanil v palači grofa Lanthierija. Tam ga je pozdravilo veliko število goriškega plemstva, vsi v najsvečanejših oblačilih. Ob njegovem prihodu so zabobneli bobni. Z grofom Kobenceljem je bilo dogovorjeno, da bo papež sprejel v splošno avdienco vse, ki ga želijo pozdraviti, tudi dame, kar tedaj v Rimu ni bila navada.

15. marca se je vsa karavana odpravila proti Postojni. Na poti v Postojno so se vozovi ustavili na poštnih postajah v Črničah, v Vipavi in na Razdrtem, kjer so menjavali konje. Na poštnih postajah je bilo postrojeno vojaštvo, ki je zadrževalo neverjetni naval ljudstva, tako da je moral papež ukazati, naj vozijo počasi, da se izognejo nesrečam. Na klancih na Rebrnicah je čakalo veliko število volov, ki so jih pripravili k vozovom, da so zmogli strmino. Zgodovinar Simon Rutar poroča, da je papež ob postanku v Vipavi obedoval v graščini grofa Lanthierija in domneva, da je grof Lanthieri, ki je bil že papežev gostitelj v Gorici, pospremil visokega gosta do Vipave. Ko se je papeška kolona bližala Postojni, je začelo snežiti.

Glede pogajanj s cesarjem lahko rečemo, da ni ničesar dosegel, cesar je svoje reforme nemoteno izvajal dalje. Rezultat papeževega obiska je bil le ta, da sta s cesarjem še naprej obdržala osebni stik. Od jožefinskih reform je najbolj ostala v spominu ukinitvev samostanov, vendar se cesar ni polastil zaplenjene samostanske imovine, temveč je s tem premoženjem ustanovil nove župnije. S temi župnijami si je cesar Jožef II. postavil trajen spomenik v naši cerkveni zgodovini. Sprejem, ki ga je papež Pij VI. doživel pri prebivalstvu na potovanju, je bil

Poslopje v Vipavi, kjer naj bi papež obedoval 15. 3. 1782.

nenavaden, zato je pot na Dunaj še povečala njegov ugled pri vernikih.

Vsekakor so se možnosti potovanja spremenile na bolje. Prihodnje leto pričakujemo obisk papeža Janeza Pavla II. tudi v Sloveniji. Vmesnih postaj njegovega obiska tokrat ne bo. Obiskal bo le Ljubljano, Maribor in Postojno. V Sloveniji se bo mudil 17., 18. in 19. maja. Tako bo papež 18. maja v Sloveniji praznoval svoj 76.

rojstni dan.

Kljub temu, da njegovega postanka ne bo v Vipavi, bomo tudi verni Vipavci z radostjo v srcu spremljali njegov obisk in se nanj tudi duhovno pripravili.

Podrobno je papeževo potovanje leta 1782 po Sloveniji opisal v Mohorjevem koledarju Miloš Rybar 1982.

Magda Rodman

V VIPAVI ME JE ISKAL PRINC UMBERTO

Vipava je vsekakor zanimiv kraj, ki je gostil v zgodovini veliko pomembnih ljudi. V njej so se mudili ali potovali skozi veliki državniki kot npr. Napoleon Bonaparte, cesar Karel I., V Lanthierjevem gradu sta imela postanek ob kosilu sam papež Pij VI. in maršal Tito. Po vojni se je tod skozi peljal tudi abesinski cesar Haile Selasi. Gost grofa Lanthierija je bil tudi beneški pesnik in dramatik Carlo Goldoni. V naših krajih sta se gotovo mudila tudi vojskujoča se poglavarja Evgenij in Teodozij pred 1601. letom in še bi koga našeli.

Vsem naštetim se je pridružil še italijanski princ Umberto, ki me je leta 1927 osebno iskal na mojem domu v Vipavi mesec dni po mojem prihodu domov iz redne italijanske vojske.

Italijansko vojsko sem služil 18 mesecev. Najprej sem bil kot novinec v Genovi pri 90. regimentu ali pešpolku. Temu regimentu je poveljeval sam princ Umberto, ki je bil takrat major. Leta 1927 je 90. regiment na ukaz princa Umberta prišel v Torino. Naš приход v Torino je bil zelo slovesen. Vkorakali smo z rdečimi nageljni, sicer pa smo bili Slovenci razdeljeni v štiri regimente. V Torinu sem bil določen za kuharja in sicer za tistega vojaka, ki je moral ponuditi vojaško hrano najprej princu Umberto, ko je ta prišel v vojaško kuhinjo. Dal sem mu žlico in princ je poskusil, kaj smo skuhali za ves regiment. Vprašati sem ga moral, če je hrana dobra, on pa mi je odgovoril: če je dobra zame, je tudi za vojake. Nato je pozdravil in odšel iz kuhinje. To je bil za nas kuharje tudi znak, da lahko hrano razdelimo vojakom. Slovenski vojaki smo v italijanski vojski uživali veliko priljubljenost pri nadrejenih, ker smo bili čisti, marljivi

in smo vestno izpolnjevali vse ukaze. Zato so nam radi zaupali odgovorne funkcije. Lahko rečem, da so nas predpostavljeni imeli raje od italijanskih vojakov z juga Italije, ki po večini niso znali niti pisati. Princ Umberto se je rad pogovarjal z nami in se zanimal, od kje smo. Tudi mene je vprašal in sem mu povedal, da sem iz Vipave. Dobro sva se razumela, združevala naju je tudi skoraj ista letnica rojstva.

Leta 1927 smo bili vsi slovenski vojaki, ki nismo naredili nobenega prekrška, odlikovani in prejeli smo vojaške diplome. Pomembno pri tem je bilo tudi dejstvo, da nismo bili vpisani med fašiste, ki jih princ Umberto ni maral. Kot velik prekršek vojaške discipline in lepega vedenja se je štelo preklinjanje. Tisti, ki je preklinjal, te diplome ni dobil.

Za ta slovesen trenutek smo bili poklicani na tribuno, kjer smo se s princem Umberto, njegovo materjo kraljico Jeleno, njenima obema hčerkama Mafaldo in Ivano, ki je poročila bolgarskega kralja Borisa, tudi rokovali. Na tribuni so bili še trije italijanski

Novoporočeni kraljevič Umberto leta 1927.

generali, ki so nas tudi pozdravili vsakega posebej. Tako nam je bila izkazana velika čast.

Ob tej priliki smo princa prosili, če lahko obesimo v slovenskem jeziku naslednji napis: "Koder se sliši bogokletje, tam utihne vsako veselo petje, tudi najlepšim rožam uvene cvetje". Dovolil nam je. Ko pa je ta napis videla kraljica Jelena, črnogorka po rodu, je rekla: "Vrlo dobro naši momci". Ta napis smo obesili na pročelje naše kasarne v Torinu. Kraljica Jelena je uživala splošno priljubljenost tudi med nami vojaki. Imela je pet otrok, štiri hčerke in sina Umberta. Njen mož je bil italijanski kralj Viktor Emanuel III.

Leta 1927, mesec po prihodu iz italijanske vojske domov, se je pred našo hišo ustavil krasen avto z oznako TO. Iz njega je izstopil lep mladenič v civilu in mojega očeta vprašal, če tu stanuje neki vojak Luigi Recar. Oče je ravno z volmi in

Na fotografiji so italijanski vojaki - kuharji v 90. regimentu na vojaških vajah 100 km iz Torina pred inprovizirano kuhinjo pod šotori. V skupini je sedem Slovencev in trije Italijani. Četrty od leve proti desni stoji podpisani.

vozom odhajal od hiše. Povedal mu je, da me slučajno ni doma. Tudi sam ga žal nisem videl, ker se je odpeljal pred mojim prihodom domov, sicer bi bil njegov gost.

Kraljica Jelena, hči črnogorskega kralja Nikole in žena italijanskega kralja Viktorja Emanuela III., ki se je rokovala z mano na tribuni v Torinu.

Povabit me je prišel na obisk Postojnske jame, kamor je bil tudi sam namenjen. Pozneje sem izvedel, da je princ Umberto spraševal po meni najprej na takratni vipavski občini in govoril z županom. Ta je pozneje mojemu očetu takole rekel: "Ja, Jože, kaj nisi vedel, kako visok gost je bil pri vas?" Ko je avto stal pred hišo, je prišel mimo pok. sosed Jožef Šček, kovač. On je tudi videl šoferja in princa Umberta, pa takrat ni vedel, kdo je ta mladenič. Tako je princ Umberto odšel v Postojno brez mene. Meni je ostala le njegova vojaška diploma, ki sem jo dolga leta hranil. Med vojno se je vse uničilo. Imel pa sem le srečo. Z njo sem se rešil, da me italijanske oblasti leta 1942 niso aretirale. Bil sem namreč ovajen, da skrivam hrano za partizane. V zadnjem trenutku sem se domislil in to diplomu pokazal italijanskim vojakom. Pogledali so me in me pustili v miru. Še danes imam lepe spomine na služenje v italijanski vojski in na princa Umberta. Njegovo sliko imam v denarnici in jo prilagam za objavo.

Alojz Rehar

VIPAVSKI PORTALI

Prvo nadaljevanje

V prvem prispevku o vipavskih portalih v prejšnji, 33. številki Vipavskega glasa smo se na kratko seznanili s splošnimi oznakami portala kot stavbnega člana in s poimenovanji posamičnih delov različnih tipov portalov, seveda ob vipavskih zgledih zanje. Tokrat bom skušal opisati vipavske portale in njihovo

tipiko po časovnem zaporedju njihovega nastajanja.

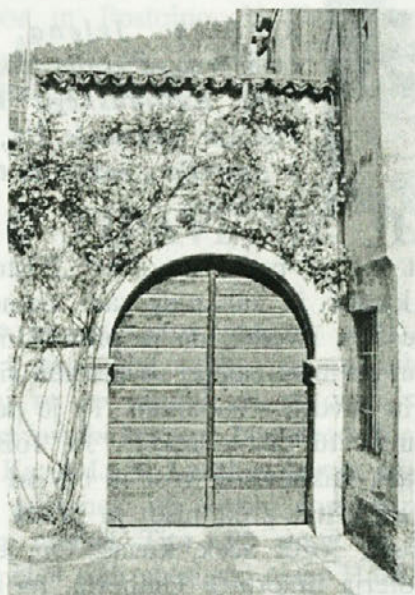
Šestnajsto stoletje

Obstoječi portal z najstarejšo letnico nastanka sploh je ločna "kolona" dvorišča pri Fajdigovih (1), Ulica Vojana Reharja 18. To je srednje velik vitek uvozni portal s

polkrožnim neprekinjenim lokom na umetelno oblikovanih kapitelih, ki ima v temenu vklesan napis v dveh vrsticah:

“ 1 . 5 . 7 . 1

. IVLIAN . CIVIDATER . G . Z .” (2)
Letnic iz 16. stoletja je na vipavskih portalih

Najstarejši datirani portal v Vipavi, pri Fajdigovih.

še nekaj, vsega skupaj pet, vendar od preostalih štirih ni nobena več izvirna. Najstarejša izmed vseh je letnica 1531 v desnem kotu preklade rustikalnega portala pri Skukovih, Trg Pavla Rušta 7, ki sicer nosi na nakazanem, lažnem sklepnem kamnu v sredini letnico nastanka 1740. Najbolj utemeljen se zdi sklep, da je obstoječi rustikalni portal nadomestil prejšnji, verjetno ločni portal, v spomin nanj in nastanek domačije pa je bila na njem na manj pomembnem mestu vklesana tudi letnica starega portala.

V Ulici Vojana Reharja 1 je od nekdanjega ločnega rustikalnega portala iz klesancev ostalo le še nekaj spodnjih klesancev obeh pokončnikov, nad vratno odprtino pa je v fasadi vzdan sklepni kamen s plastično oblikovanim grbom (kar je edini tak primer v Vipavi) z napisom “1585 / G. S.” in s prekrižanima (domnevnicima) vejicama spodaj. Tudi ta letnica ni izvirna, temveč verjetno povzema letnico prejšnjega portala (ne da bi ji bila dodana prava letnica nastanka portala). K tej trditvi me navaja način kamnoseške obdelave sklepnega kamna, še bolj argumentirano pa jo je podkrepil strokovnjak za grbe in stare pisave dr.

Božo Otorepec, češ da v tistem času oblika ščita ni bila v rabi za ta namen in da tudi oblika števil 1 in 5 ne ustreza takratnim oblikam. Pri ostalih dveh letnicah iz 16. st. pa je stvar jasna: to sta letnici na južnem, glavnem portalu in na severnem, zdaj zazidanem portalu župne cerkve sv. Štefana, ki povesta, prva v rimskih in druga v arabskih številkah, da je bila cerkev sezidana leta 1556, medtem ko letnica 1750 pove, kdaj je bila obnovljena in kdaj sta bila narejena in postavljena oba portala. Da bom izčrpen, naj na tem mestu omenim podoben primer pri portalu nekdanje kapele sv. Marka, ki je stala ob izviru Podskali vzhodno od stanovanjskega dela Lanthierijevega gradu in so jo podrli kmalu po drugi svetovni vojni, njeno kamenje pa porabili pretežno za zidavo vipavskega združnega doma. O njem je zapisan podatek iz leta 1913, “da kamen pri vratih nosi nastopni napis

extractum (zidano) anno 1539
renovatum anno 1759.” (3)

V 16. st. ali v prvo polovico 17. st. bi, po osnovni obliki sodeč, lahko spadala tudi nedatirana polkrožno zaključena razmeroma ozka uvozna “kolona” z močno posnetimi robovi pri Perinovih (prej Jagrovih), Vojkova 6, a bolj verjetno se zdi, da le posnema vzore iz tistega časa. O njeni starosti bi morda kaj več zvedeli, če bi jo odkopali do prvotnih tal (zdaj je namreč zaradi višanja ceste pred njo še precej zasuta). Če

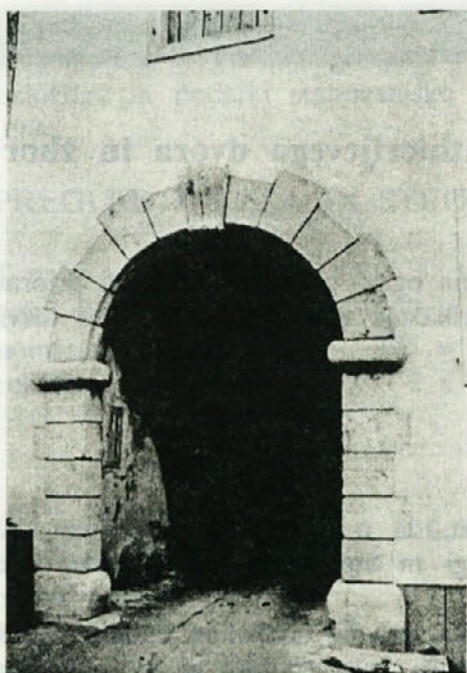

Sklepni kamen nekdanjega portala, Ulica V. Reharja 1.

bi se izkazalo, da se posneti rob spodaj zaključuje na ajdovo zrno (trikotno ploskev), bi to pomenilo starejšo datacijo. Podoben ločni portal s posnetim robom, zaključenim na ajdovo zrno, z vklesano letnico 1530 namreč poznamo z bližnjega Štjaka,(4) kjer so imeli svojo posest tudi vipavski grofje Lanthieriji.

Sedemnajsto stoletje

Sedemnajsto stoletje je zapustilo na arhitekturi oz. na portalih v Vipavi samo tri letnice, od tega dve na plemiških stavbah. Prvo letnico, 16/53, lahko preberemo na levem in desnem klesancu ob baročno volutasto oblikovanem sklepnem kamnu visoke polkrožno zaključene rustikalne "kolone" v Tabru, Tabor 8. (žal ni datirana rustikalna "kolona" Tabra samega, ki je bila prirejena za nekdanji dvizni most in ki

Visoka "kolona" v Taboru iz leta 1653.

sodi vsaj v 16., če ne v konec 15. stoletja, torej v čas največje turške nevarnosti.) Druga letnica se je skrivala pod bršljanom na izredno visokem sklepnem kamnu polkrožno zaključenega rustikalnega portala na hrbtni strani Lanthierijevega gradu, to je portala, ki vodi prek danes precej razpadlega kamnitega mostu z balustradno ograjo čez rokav reke Vipave na dvorišče nekdanjega stanovanjskega in gospodarskega dela gradu. Pri tej letnici gre za neko

dvoumnost in posebnost: očitno je bila prvotno vklesana letnica "1659", kasneje pa je bila prek številke 5 vklesana številka 6, kar da letnico 1669, ki po vsej verjetnosti pomeni končno leto desetletnega obdobja prezidav in dozidav gradu.(5) V zvezi s portalom samim je treba še omeniti, da so klesanci, iz katerih je zložen, v primeri s

Gornji del loka severnega grajskega portala z letnico 165(6)9 na sklepnem kamnu.

podobnimi vipavskimi portali najbolj rustikalno obdelani: ploskve, ki jih uokvirja ostro rezana gladka brazda, so vse fino "špičene", tj. klesane s "špico". Ta dva portala in "kolona" Tabra so dali zgled za oblikovanje številnih vipavskih rustikalnih portalov v naslednjem stoletju.

O arhitekturi 17. st. v Vipavi priča še dragocen preostanek hišnega ločnega portala, baročno oblikovan sklepni kamen, ki je vzdian pod vrhom visokega dvoriščnega zidu pri Felcovih, Beblerjeva 33, skoraj nasproti župne cerkve. Na njem je v gornjem delu vklesana letnica 16 / 59, torej enaka kot na omenjenem grajskem portalu. Spričo nabožnega motiva dveh reliefno oblikovanih angelov, ki vsak s svoje strani držita veliko monštranco, kamnitega reliefa nekega svetnika, vzdianega visoko na zatrejni fasadi sosednje Kristlrove hiše, in bližine župne cerkve bi bilo utemeljeno sklepati, da gre za sestavni del portala nekdanjega župnišča.

Nadaljevanje prihodnjič

Božidar Premrl

Opombe

- (1) Pri označevanju hiš navajam tudi hišna imena, ki jih še poznajo in navadno tudi še uporabljajo Vipavci.

- (2) Nedvomno gre za luteranca "vipavskega oskrbnika Julijana Cividatorja, ki se je drznil predikanta poklicati v Vipavo", in ki naj se takoj spodi, kakor je pisal nadvojvoda Karol grafu Lovrencu pl. Lanthieriju v pismu z dne 28. avgusta 1581. Glej v: Ant. Koblar, Drobtinice iz furlanskih arhivov, Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko, Ljubljana 1894.
- (3) Grundriss der St. Markus-Kapelle in Wippach. Laibach, am 4. April 1913. Zapisnik spisan pri ogledu stare kapele sv. Marka u Vipavi. V Vipavi dne 9. januarja 1913. Osebni arhiv B. Premrla
- (4) Gorazd Makarovič: Slovenska ljudska umetnost, Ljubljana 1981, str. 10-11
- (5) Za boljšo predstavo o nastanku in vlogi tega portala navajam nekoliko lektorirane odlomke iz magistrskega dela Irene

Mislej: Posvetna arhitektura 17. in 18. stoletja v Zahodni Sloveniji, Filozofska fakulteta, PZE za umetnostno zgodovino, 1981, str. 44-46:

"Rodbina Lanthieri je sredi 17. stoletja zgradila žnovo' spodnjo graščino, kot poroča Valvasor. Ta graščina je še vedno obrnjena k izviru reke Vipave, kakor tudi trg okrog nje, čeprav mestnega obzidja ni več." [...] "V podobi, ki je vključena v Valvasorjevo Topografijo, se dvorišče zapira z dolgo nizko stavbo, ki je služila gospodarskim potrebam. Verjetno je ob preureditvi dvorca to poslopje dobilo zgornjo etažo in polkrožni vhod k izviru Vipave. Tu je bilo konec 18. stoletja urejeno zabavišče Pod Skalo."

Iz naše KS

Razstava gradiva za revitalizacijo Lanthierijevega dvora in zbor krajanov

V prostorih občine Vipava bo od 9.10. do 27.10.95 na ogled gradivo, ki sta ga pripravila Tatjana Rener, arh., in Bogomir Kovač, oec., in prikazuje načrte za ponovno ožvitev Lanthierijevega dvora v Vipavi, in sicer v:

ponedeljek od 8h do 14h
 sredo od 8h do 17h
 petek od 8h do 14h in 17h do 19h

Vse krajanje vabimo k ogledu projektov in prosimo, da o predlogih, ki sta na voljo, temeljito razmislijo ter s svojimi spoznanji, predlogi in vprašanji sodelujejo na zboru krajanov, ki bo v **petek, 27. oktobra ob 20. uri**.

Radi bi, da bi skupaj našli modro rešitev, da nam čez leta ne bo žal in da bomo našim zanamcem zapustili Vipavo nekoliko lepšo in plemenitejšo, kakor bi bila, če mi ne bi živeli. Zavedati se moramo, da ni družbe, ki bi za te ljudi bolje in moderneje skrbela, kot zmorejo ljudje sami.

Stara šola

KS Vipava vabi vsa društva, klube, skupine, ..., ki delujejo v naši KS, da se **20. oktobra 1995 ob 19. uri** udeležijo sestanka v prostoru KS VIPAVA na Glavnem trgu.

Dnevni red:

1. Seznanitev z obnovo stare šole
2. Dodelitev obnovljenih prostorov v t.i. društvene namene
3. Določitev medsebojnih razmerij in sklenitev pogodbe za nedoločen čas.

Razmetano podstrešje

Z delom interesnih delavnic pričnemo predvidoma v ponedeljek, 16. oktobra 1995. Na razpolago bo ZGIBANKA, kjer bomo predstavili delavnice, mentorje in URNIK. Letos pripravljamo brezplačne inštrukcije za angleščino, italijanščino, matematiko in kemijo.

Delavnice so zelo različne, od ustvarjalnih, razvedrilnih, poljudnoznanstvenih, do tistih, ki zahtevajo resno učenje – kraljevske poti do znanja pač ni.

Z delavnicami želimo razvijati ustvarjalnost, obogatiti vaše in naše znanje – vaš in naš prosti čas.

Podarimo čas drug drugemu.

Dodatne informacije dobite vsako sredo od 16. – 18. ure na telefon 065/65-038.

Ura pravljic v Vipavi

Lavričeva knjižnica Ajdovščina, oddelek v Vipavi, prireja vsako sredo od 16h – 17h URO PRAVLJIC za otroke od 4. do 7. leta starosti.

Ura pravljic je v prostorih knjižnice v stari šoli v Vipavi.

Vzdrževanje pokopališča v Vipavi

Zakaj je znesek grobarin tako visok? Svet KS želi krajane Vipave seznaniti z vsemi razlogi, ki so pripeljali do zvišanja grobarin v letošnjem letu. Tu je naveden PLAN za leto 1994, obrazložitev in podatki stanovanjsko komunalnega podjetja in sklep KS Vipava, z dne 1.7.1994.

I. PREGLED INKASA IN STROŠKOV V LETU 1993:

1. I n k a s o :

- dvojni družinski grobovi	200 x 1.000,00 =	200.000,00 SIT
- enojni grobovi	125 x 750,50 =	93.812,00 SIT
- grobnice	2 x 1.370,00 =	2.740,00 SIT

SKUPAJ: 296.552,00 SIT

2. S t r o š k i v z d r ž e v a n j a :

- odvoz odpadkov 2 x mesečno	74.304,00 SIT
- poraba vode in elektrike	9.751,00 SIT
- navoz peska 0 - 4 m ³ 4,5	10.305,00 SIT
- stroški košnje in čiščenja stezic 6 x, čiščenje bršljana z zidu in nesnage okoli pokopališča	252.387,00 SIT
- prenos vodovodne pipe izpred vežice k glavnemu vhodu	156.291,00 SIT
- omet ograjnega zidu in pokrivanje zidu s korci	184.662,00 SIT
- pokrivanje stroškov iz leta 1992	201.366,00 SIT
- administrativni stroški: poština, vodenje evidence lastnikov grobov in pokojnih	29.560,00 SIT

SKUPAJ: 918.716,00 SIT

- primanjklaj iz leta 1993 622.164,00 SIT

Iz zgornjih podatkov sledi, da smo poslovanje na vipavskem pokopališču zaključili s

primanjkljajem 622.164,00 SIT. Primanjkljaj, ki predstavlja dvakratni lanskoletni prihodek od najemnin za grobove, bomo delno pokrili iz pristojbin za grobove za leto 1994.

II. PLAN ZA LETO 1994:

Glede na precejšen primanjkljaj sredstev in planiranih stroškov rednega vzdrževanja pokopališča predlagamo višje pristojbine za grobove. Predlagano povišanje je v skladu z lanskoletnimi pobudami vaše KS.

1. Prihodki:

Iz pristojbin: za enojne grobove	125 x 1.600,00 =	200.000,00 SIT
za dvojne grobove	200 x 2.130,00 =	426.000,00 SIT
za grobnico	2 x 2.940,00 =	<u>5.880,00 SIT</u>
	SKUPAJ:	631.880,00 SIT

2. Plan stroškov:

- odvoz odpadkov 2 x mesečno	89.200,00 SIT
- poraba vode in elektrike	11.700,00 SIT
- stroški košnje in čiščenja ter čiščenje in vzdrževanje stezic 6 x letno.	280.000,00 SIT
- administrativni stroški	43.000,00 SIT
- delno pokrivanje izgube iz leta 1993	207.980,00 SIT
	SKUPAJ: 631.880,00 SIT

Iz plana stroškov lahko razberemo, da je iz leta 1993 ostalo še 423.900,00 SIT planirano nepokritega dolga. Dolg pri vzdrževanju pokopališča se je pojavil že drugo leto zapored in se je v primerjavi z letom 1992 znatno zvišal. Posledica izgube je vlaganje sredstev za redno vzdrževanje pokopališča v večja investicijska dela, kot na primer oprema mrliške vežice, obnova pokopališkega zidu, ureditev vodovoda.

V letošnjem letu ne predlagamo večjih del iz sredstev vzdrževanja pokopališča, ampak se bomo za ta dela morali dogovarjati posebej. Prioritetno in nujno bi bilo potrebno izdelati idejno zasnovo pokopališča, na podlagi katere bi dograjevali pokopališče.

*Komunalno podjetje
Alojz Vitežnik*

Svet KS Vipava je na svoji redni seji dne 29. 6. 1994 obravnaval tudi plan vzdrževanja pokopališča za leto 1994.

Sprejel je naslednji SKLEP:

Z dvigom grobarin za 113% v letu 1994 soglašamo pod pogojem, da se iz tako pridobljenih sredstev realizira plan stroškov iz vašega dopisa, poleg tega pa:

- tlakuje pot med mrliško vežico in cerkvijo na pokopališču,
- z ometom uredi notranja stran zidu pokopališča ob Goriški cesti.

Svet KS

Komisija za raziskavo poveljnih povelj, pravno dvomljivih procesov in drugih nepravilnosti

Svet občine Vipava je na seji 6. aprila 1995 imenoval komisijo za raziskavo poveljnih povelj, pravno dvomljivih procesov in drugih nepravilnosti za območje občine Vipava.

Člani te komisije so:

Jurij Rosa, Poreče 13b – predsednik

Jože Kebe, Trg Pavla Rušta 4 – član

Jože Tomažič, Vrhpolje 77 – član

Naloga komisije je predvsem zbiranje podatkov o tistih žrtvah dogodkov po 2. svetovni vojni (ne glede na to, na kateri strani so bile), ki so bile pred uvedbo demokratičnega političnega sistema v Sloveniji s strani oblasti v prejšnjem režimu zamolčane, kakršnokoli javno razpravljanje o njih pa nezaželeno, prepovedano.

Ker pa so poveljni dogodki v mnogočem utemeljeni z dogajanjem med vojno in še celo pred njo, bo komisija svoje delo raztegnila tudi na to obdobje. Na ta način bo poskušala opraviti pietetno dolžnost do žrtev in osnovno pravilo, ki spada k naši civilizaciji, popraviti krivice, ki sta jih vojna in revolucija prizadejali posameznikom in skupinam ljudi ter njihovim svojcem in prispevati k spravi v slovenskem narodu. Delo, ki ga namerava komisija opraviti, bo opravljeno za območje občine Vipava, s tem pa bo hkrati prispevala svoj delež k celostni podobi tragičnih dogodkov v takratnem času na Slovenskem.

Komisija bi rada zbrala čimpopolnejše podatke o ljudeh, ki so bili žrtve povelj, pravno dvomljivih procesov in drugih nepravilnosti (ime in priimek, rojstni podatki, bivališče, poklic, okoliščine dogodkov, kraj smrti, itd.) ter določila lokacije grobišč, kjer so bile pobite žrtve zakopane.

Nekaj podatkov smo že dobili in jih je mogoče še pričakovati iz arhivskih dokumentov in objavljenih prispevkov v literaturi, zelo pomemben vir pa so tudi še žive priče na terenu, od katerih pričakujemo, da bodo s svojimi spomini in pričevanji bistveno pripomogle k čimbolj uspešnemu delu komisije.

Zato vabimo vse, ki karkoli vedo o prej naštetem in čutijo potrebo ter dolžnost pomagati pri tem nelahkem, a potrebnem opravilu, da se obrnejo na komisijo: s pisno ali ustno izjavo, morebitnimi originalnimi spisi, fotografijami, pripravljenostjo za pomoč na terenu, itd.

Za vsak vaš dobronameren korak v tej smeri se vam člani komisije že vnaprej iskreno zahvaljujemo!

*za komisijo
Jurij Rosa*

IGRALNICA DA ALI NE – TO JE SEDAJ VPRAŠANJE!

Čeprav se mi zdi ideja o igralnici v Vipavi absurdna in do nedavnega tudi neizvedljiva, me dogodki zadnjih dni poučujejo, da se utegne zgoditi drugače. To je zamisel nekaterih politično in ekonomsko močnih posameznikov, ki kljub demokratičnim ustrojem oblasti, povsem avtonomno vodijo politiko kraja. To se bo dogajalo toliko časa, dokler bi demos – ljudstvo s svojo pasivnostjo to dopuščalo. Moje pisanje je le skromen poizkus, da bi se tudi življenje v našem kraju začelo demokratizirati, kar je skrajni čas in velika potreba. Moram kritično, vendar dobronamerno, zapisati, da bi Vipavski glas mogel in moral

narediti veliko v smislu pokončne hoje Vipave in Vipavcev skozi sedanost v prihodnost. Igralništvo, podobno kot avtomobilizem pa še kaj, prinaša v kraj veliko sprememb. Naloga demokratične politike je zaščititi dosedanjo kvaliteto življenja, oz. jo dvigniti. Ni pridobitev za kraj, če na račun neke dejavnosti pridobi samo peščica ljudi, vsi ostali pa izgubijo. Že geografska lega Vipave naznanja miren kraj, ki leži v mogočnem zavetju narave. Tudi življenje Vipavcev je tracionalistično, kar dokazujejo tudi izidi na volitvah.

Osebnostno se mi zdi škoda vsakega slovenskega koticarja, ki je ali bo zaznamovan z igralništvom. Bistvena razlika pa je, ali tako dejavnost locirajo v naselje z močnimi migracijskimi tokovi, kjer ljudje ne čutijo svojih korenin in tudi ne zavezanosti k neki zemlji. Tudi v takem naselju igralnica poruši utečen način življenja. Igralnica bi bila pravi tujek Vipave, vendar le toliko časa, dokler ne bi postala Vipava in Vipavci tujek tej dejavnosti!

Povsem nedozorelo je razmišljanje, da se bi igralnica umaknila v neko stransko stavbo. To ne more biti odrinjena ali prikrita dejavnost – si podredi utrip mesta ali pa propade. Druge možnosti ni! Zato je najnovejši popravek Kovačevega projekta, po katerem naj bi se tovrstne turistične usluge selile iz Lanthierijevega dvorca v bivšo klavnico, samo pihanje na, očitno naivne, duše naših svetnikov. Zato ni temeljno vprašanje, kako velika ali majhna bo igralnica, koliko gostov bo sprejela, ampak – igralnica da ali ne. Igralnica torej – ne! Že res, da se na Krasu ne da živeti od brinja, kot je zapisalo lokalno časopisje, ko je propagiralo rally stezo pri Petrinjah, res je tudi, da se v Vipavi ne da živeti od naše burje. Preživeli bomo samo z delom in znanjem (oboje prepleteno s svetopisemsko Dekado), vse ostalo pa so le kratkoročne, vprašljive, zavajajoče in, za prihodnost našega kraja, preveč tvegane poti!

Pa še nekaj mi leži na duši: tudi o rezultatih dela samostojne vipavske občine bo treba Vipavcem razmisliti! Ji vlada lobi ali od nas izvoljeni ljudje?!

Ida Makovec

Predstavljamo vam

Dr. ANTON POŽAR – biseromašnik med nami

Študent na univerzi v Padovi

Od leta 1958 dela in živi v Vipavi, duhovnik, profesor, publicist, letošnji edini biseromašnik v koprski škofiji, dr. Anton Požar. Ta visoki jubilej je v Vipavi praznoval 30.7.1995. Študentska leta je preživel pod fašizmom, zrele leta pod komunizmom, v častljivih letih pa je dočkal nastop demokracije. Življenjska pot dr. Antona Požarja je vtkana v to dolgo čakanje in borbo za samostojno Slovenijo. Vipavci ga že poznamo kot duhovnika, profesorja in publicista, manj nam je znan kot politični zapornik. Njegova tovrstna izpoved je zanimiv oris takratnih razmer, v katerih so se znašli zavedni primorski duhovniki. Zaprošila sem ga za klepet. Mojemu vabilu se je dr. Anton Požar prijazno odzval:

G. Požar, opišite nam na kratko vašo življenjsko in 60-letno duhovniško pot.

Rojen sem bil 27. maja 1912 v Petelinjah, župnija in občina Št. Peter na Krasu (Pivka). Osemletno škofijsko klasično gimnazijo sem obiskoval v Št. Vidu nad Ljubljano, maturiral sem leta 1931. Bogoslovje sem obiskoval v Gorici, v duhovnika sem bil posvečen v tržaški stolnici sv. Justa 30. junija 1935. Novo mašo sem pel v Št. Petru na Krasu 7. julija 1935.

Prvo službeno mesto duhovnika sem opravljal v Hrenovicah od leta 1935 do 1937, nato v Matenji vasi, kjer sem ostal do leta 1940. V obeh krajih sem vodil obnovitvena dela na cerkvah. Cerkev v Matenji vasi je poslikala akademska slikarka Mara Kralj, žena Toneta

Kralja, akademskega slikarja. Tam sem takrat vodil moški in mešani pevski zbor. Ravno ko sem zaključil obnovitvena dela cerkve, so me 5.9.1940 aretirali. Skupaj z mano so aretirali še tri duhovnike: Srečka Rejca, župnika v Nabrežini, Ivana Bidovca, kaplana v Hrenovicah in Janeza Vilharja, župnika v Senožečah. Ivan Bidovec je bil brat bazoviškega junaka Ferdinanda Bidovca (ustreljen 6.9.1930). Znašli smo se v zaporu Coroneo v Trstu. Od tu so nas pripeljali v Colforito di Foligno blizu Assisija. Tam je bilo koncentracijsko taborišče za politične zapornike. Nameščeni smo bili v pobeljene konjske hleve in spali na slami. Bilo nas je kakih 300 profesorjev in študentov, skratka intelektualcev vseh vrst. Slovencev je bilo 10, ravno dovolj, da sem lahko organiziral slovenski pevski oktet. Zvečer smo s petjem zabavali celo taborišče. Ta zbor sem naučil peti tudi Vodopivčeve litanije Matere Božje. Čeprav sem nosil duhovniško obleko, me niso pustili maševati, dobil sem le dovoljenje, da smo smeli v tamkajšnjo cerkev k večernici, kjer smo z našim zborom peli slovenske litanije Matere Božje. Poslušala nas je kar polovica taboriščnikov. V to taborišče so prignali tudi pisatelja Franceta Bevka.

O razmerah v taborišču sem pisal škofu Santinu. Obljubil mi je, da se bo zavzel za mene. Med taboriščniki sem opazil slovenskega študenta Butinarja, ki se je pripravljal za izpite na univerzi v Padovi. Povedal mi je, da izdajajo za odhod v Padovo posebna dovoljenja. Takoj sem se tudi sam prijavil za izpite, saj sem bil že leto dni vpisan na padovansko univerzo in prejel potrebno dovoljenje za izhod. Potovanje v Padovo je bilo zelo zanimivo. Določili so mi spremljevalca policijskega agenta, ki je budno pazil name. Bil je preprost mož iz Sardinije in mi je pomagal nositi prtljago. Najprej sva se oglasila na kvesturi, kjer sem se javil kot interniranec. Maršalo je bil proti pričakovanju zelo prijazen. Vprašal me je, kje bova spala. Posredoval nam je prenočišče v študentskem domu in priporočil, da lahko tam spim sam brez spremstva, ker izgledam pošten človek in dober duhovnik. V tem domu sem res spal sam brez mojega nadzornika, ko sem dal ravnatelju častno besedo, da ne bom poskusil ubežati. Delal sem izpite iz latinščine in stare francoščine. Spal sem sicer res sam, na izpite pa me je spremljal moj paznik javne varnosti. Filozofska fakulteta je imela novo poslopje, imenovano LIVIANO. To je novi del stare univerze, ki nosi letnico rojstva 1222. Univerza je zelo znana. Vratarju univerze je padel takoj pogled na mojega spremljevalca in na mojo duhovniško obleko. Pozanimal se je, zakaj imam to spremstvo. Odgovoril sem mu, da sem pač zapornik in ima spremljevalec ukaz, da me povsod kontrolira in spremlja. Vratar je mojega spremljevalca takoj nagnal iz poslopja univerze in menil, da policijski agenti nimajo vstopa na univerzo. Zanimivo je, da je celotni profesorski kader skupaj s študenti na tej univerzi odklanjal fašizem. Moj profesor za latinščino Concetto Marchesi je ocenil, da je fašistovsko početje sramotno za italijansko kulturo. Po padcu fašizma je postal celo rektor univerze v Padovi. O njem še pozneje.

Po opravljenih izpitih sva se z mojim zvestim spremljevalcem spet odpravila preko Rima nazaj v taborišče. Od tam sem že prej pismeno zaprosil, da bi mi od doma poslali učbenik stare francoščine, iz katerega bi se pripravljal za izpite. Knjiga je prispela do mene šele, ko sem izpit iz francoščine že opravil. Romala je po čudnih poteh takratne kontrole poštnih pošiljk. Kmalu sem bil iz tega taborišča po posredovanju škofa Santina premeščen v milejši zapor blizu Napolija v kraj Cantalupo nel Sannio. Tam sem že lahko sam spal v privatni sobi, moral sem se le redno javljati orožnikom, ker sem imel omejeno gibanje. Oglasil sem se tudi pri tamkajšnjem župniku in mu ponudil pomoč pri dušnem pastirstvu. Bil je zelo boječ, dovolil mi je maševati, odklonil pa je mojo pripravljenost, da bi učil otroke verouka. Ugotovil sem namreč, da otroci sploh nimajo verouka. Kot interniranec nisem smel poučevati. V cerkvi sem večkrat igral na harmonij. Otroci so slišali igranje in pritekli v cerkev. Kmalu smo postali prijatelji in navadil sem jih peti našo Marijino pesem "Lepa si, lepa, roža Marija", seveda v italijanskem prevodu. Župnik mi je takoj odklonil, da bi organiziral cerkveni pevski zbor.

V istem kraju je bilo še pet konfiniranih intelektualcev. Med njimi je bil tudi nemški pesnik dr. Benno Geiger, ki je tam prevajal v nemščino Dantejevo Božansko komedijo. Njegov nemški prevod Pekla je izšel v Benetkah leta 1944. Knjigo mi je pozneje ob priliki mojega obiska v Benetkah tudi poklonil s posvetilom "prijatelju v trpljenju". Celoten prevod je izšel leta 1960 in ga je kritika ocenila za najboljši dotakratni prevod, čeprav je

bilo pred tem izdanih že 39 prevodov Božanske komedije. Dr. Benno Geiger je izdal še devet zbirk pesmi, Spisal je tudi knjigo "Spomini Benečana", kjer omenja tudi srečanje z mano. Bil je protestant in naše kulture ni poznal. Pokazal sem mu Prešernove poezije v nemškem prevodu Lili Novy. Ko je to prečital, je priznal veličino Prešerna in ga odlično ocenil. Z njim sva v Južni Italiji skupaj praznovala Božič leta 1940. Zeblo naju je, noč je bila pusta, nobenih pesmi nikjer, celo pri bogoslužju ne. Marca leta 1941 sem zbolel in so me poslali domov. Italijani me niso nikoli zasliševali, aretiran sem bil samo zaradi oznake intelektualca antifašista in kot tak sem bil nevaren oblasti. Zaprt sem bil zaradi preventive, ker sem bil službujoči duhovnik na meji z Jugoslavijo. Zato sem bil po vrnitvi iz internacije premeščen v Lokev, ki ni ravno ob meji. Tam sem ostal vso vojno. Sledil je križev pot med vojno in ta se je nadaljeval tudi po vojni. Pod Italijo me je spremljala oznaka "antifašist". Po vojni pa sem bil spet kot duhovnik izpostavljen raznim zasliševanjem in kontroli komunistične oblasti. Tako se je nadaljevala pot mojega političnega "pregona".

Oprostite, gospod Požar, obljubili ste mi, da boste še nekaj povedali o rektorju padovanske univerze.

Res je zanimiv slučaj, ki pojasnjuje protifašistovsko razpoloženje na univerzi.

Rektor Concetto Marchesi je bil zelo ugleden in priljubljen profesor latinščine. Spisal je tudi obširno knjigo: Zgodovina latinske literature, ki je v rabi na vseh italijanskih univerzah. Rektor je postal po padcu fašizma 8. septembra 1943 - a le za malo časa. Zakaj? Kot veste, so Nemci po zlomu Italije takoj zasedli večji del Italije, osvobodili zaprtega Mussolinija in ga ustoličili za predsednika "Italijanske socialistične Republike" pod nemško oblastjo. Mussolini je bival v mestu Salò ob Gardskem jezeru, zastražen od nemških vojakov. V njegovi fašistični marionetni vladi je bil tudi minister za šolstvo in kulturo - Pavolini.

Novembra 1943 sem se udeležil v Padovi odprtja novega akademskega leta (zame je bilo zadnje leto študija) v osrednji častitljivi palači "IL BO". V velikanski dvorani "Aula Magna" se je nabralo čez tisoč študentov. V prvi vrsti je sedel fašistični minister Pavolini. Spredaj je bilo delovno predsedstvo - vsi univerzitetni profesorji v srednjeveških pisanih haljah, sredi med njimi rektor C. Marchesi, ki je vodil slavnostno zborovanje. Pozdravil je vse študente, profesorje in ministra. Nenadoma pa je prikoral četa kakih 50 fašističnih študentov v črnih srajcah in se postavila pred profesorje.

Tedaj pa so se oglasili iz študentovskih vrst ostri žvižgi in vzkliki "Fuori fašisti!" (ven fašisti!). Rektor Marchesi se je znašel v precepu: ali naj potegne s Pavolinijevimi fašisti - ali s študenti. Ti so vedno huje kričali "Fuori fašisti, evviva il Rettore!" (ven fašisti, živel rektor!). Huronsko vpitje je naraščalo. Tedaj je rektor stopil k črnosrajčnikom in z odločilnimi kretnjami zahteval njihov odhod. Vpitje se je stopnjevalo in študentje so podprli rektorja in mu ploskali. Fašisti so morali vpricho ministra Pavolinija zapustiti dvorano. Študentje so podvojili ovacije rektorju. Minister je bled obsedel do konca zborovanja. Toda rektor C. Marchesi je še isto noč zapustil Padovo in Italijo in pobegnil v London. Tam je takoj postal minister v italijanski begunski vladi.

G. Požar, rada bi vedela, zakaj ste se Vi po 4. letih duhovništva vpisali še na padovansko univerzo?

Primorski Slovenci in Hrvati smo bili med obema vojnoma pod Italijo. V Kopru smo imeli Malo semenišče z notranjo osemletno gimnazijo, ki pa je bila popolnoma poitalijančena. Slovenski in hrvaški semeniščniki niso imeli možnosti, da bi se izobraževali v materinem jeziku, poleg tega njihova matura ni bila priznana niti od italijanskih univerz.

Tedaj so me nagovorili slovenski duhovniki - sobratje, naj se vpišem na univerzo, slavistični oddelek, da bom po končani univerzi kot profesor šel v koprsko Malo semenišče poučevati slovenski jezik.

Seveda bi bil šel veliko raje na ljubljansko univerzo, toda to je bilo nemogoče, ker je bila državna meja hermetično zaprta. V Padovi pa je bila poleg drugih oddelkov tudi stolica

za slavistiko, ki jo je vodil odlični profesor Arturo Cronia. Tako sem v Padovi doktoriral 29. februarja 1944 iz slavistike. Dve leti kasneje sem napravil še strokovni izpit na ljubljanski univerzi za profesorja slovenščine na srednjih šolah.

Med tem časom so se razmere spremenile. Koper je prišel v Jugoslavijo. Naša komunistična oblast je Malo semenišče zaprla in nacionalizirala.

Moja profesura mi je prav prišla šele v Vipavi. Vsa leta med študijem v Padovi in po njem sem istočasno upravljal po dve in tudi tri župnije.

Leta 1957 je apostolski administrator dr. Mihael Toroš odprl v Malem semenišču v Vipavi notranjo Srednjo versko šolo. Naslednje leto me je poklical za profesorja slovenščine in latinščine ter za ravnatelja Srednje verske šole v Vipavi. Od 1. septembra 1958 dalje sem tu, med Vipavci. HVALA VAM.

Biseromašniku, profesorju dr. Antonu Požarju iskrena hvala za prijetno in zanimivo izpoved, ki bo bralce gotovo zanimala. Njegovo dolgoletno bivanje med nami nas še vedno bogati, zato ga Vipavci radi srečujemo občasno v vipavski cerkvi, pa tudi na njegovih sprehodih do starega gradu in bližnji okolici. Številni smo bili in smo še deležni njegovih toplih in prijaznih pozdravov.

Na spominski podobici ob njegovi biserni maši beremo:

Marija, mati Cerkve, izprosi nam duhovnikov po Jezusovem srcu!

V hvaležen spomin ob 60-letnici duhovništva.

Dr. Anton Požar, biseromašnik

1935-1995

Št. PETER NA KRASU – VIPAVA

Vipavci mu iz srca iskreno čestitamo k njegovemu visokemu jubileju biseromašništva in želimo zdravja ter božjega blagoslova.

Magda Rodman

O trti in vinu

VINSKA TRTA - KRALJICA SLOVENSKE ZEMLJE

Vino je kot tekočina zemlje in sonca, je srčna kaplja dežele in značaj pokrajine. Vino je sad trte in dela človeških rok. O vinu in vinski trti je toliko še živih bogatih izročil v pisni in ustni obliki. Vino buri in je burilo duhove našim pesnikom in pisateljem. O tem sta pisala tudi domača pesnika Franc Žgur in Janez Krhne. Njune vinske pesmi je objavil prof. Franc Černigoj v knjigi VIPAVSKI IZBOR, zbornik spisov ob stoletnici Vinarske zadruge Vipava.

V poglavju BESEDE O TRTI IN VINU je prof. Franc Černigoj z izrednim občutkom zbral in objavil kar veliko ljudskih pesmi, ustnih izročil, raznih prigod in hudomušnic, ki govorijo o trti in vinu. V istem poglavju nam je prof. Otmar Černilogar podal še razlago pod naslovom TRTA IN VINO V SVETEM PISMU.

S svojim blagim podnebjem je tudi Vipavska dolina domovina vinske trte. O vinu in trti teče beseda v obeh prispevkih, zato ju v celoti objavljamo.

Poglejmo torej najprej v HUDOMUŠNICE, ki jih je prof. Černigoj zbral in spisal na vipavskem dvorišču.

M.R.

HUDOMUŠNICE

“Le pogledite vinske griče!
Cerkvice na njih so v krogu.
Bele cerkvice-ovčice-
čuva mati v Logu...”
(Filip Terčelj)

Cerkev v Logu-največja v Vipavski dolini, morda najiminitnejša, a najbolj sama. Ni strnjenegega naselja starih hiš okrog nje, ni žegna, ni tiste vipavske gručaste stisnjenosti, ki daje občutek toplote, domačnosti in varnosti. Širno vipavsko polje je razgrnjeno na njeno južno, vzhodno in zahodno stran; in tudi hiše, ki so se vsiljivo prikradle s severne strani, so iz nekega drugega časa in prostora. Tako ostaja sama in se iz svoje samote ozira po svojih manj mogočnih sestrah na vinskih gričih po pobočjih Doline. Kot bi jo ljudje iz cele Doline zgradili samo za izjemne skupne praznične priložnosti. Za vsak dan in za manjše praznike imajo svoje farne cerkve, k “materi v Logu” pa poromajo le na njen veliki praznik...

Z enega izmed gričev s pobočja Doline se je pod večer, vroč avgustovski dan se je raztapljal v še vedno topel mrak, spustil v Log živahen možak. Oči so svetle, iskrive, nemirne, obraz je poln drobnih gub, ki zaživijo, ko na njem zaživi nasmeh, tisti, ki je bolj smeh oči. Tam stoji pred mogočno cerkvijo, s klobukom postrani in s suknjičem, vrženim čez levo ramo, navidez neznamenit in zgubljen, kot bi nekaj čakal, poslušal v poletni večer z nagnjeno glavo... Komaj da se zgane, ko zaprhitajo čezenj, dol proti Vipavi, jate ptic...

Potem se oglasijo večerni zvonovi... Možak oživi, z dlanjo poveča uho in poslušal na vse strani... Z zvonika nad njegovo glavo tako doni, da komaj razume razposajeno pesem:
...Bi-len bo-len, ne-si v malen...

-Kej si kosil?

-Dva goloba.

-Kdu jih je ustrelil?

-Žepan z Loga.

-Kej si mu dal?

-Za en bokal.

-Bi-len bolen, bi-len bolen...

Možak še bolj nagne glavo, ko s pobočja dol prinese glas budanjskega zvona:

Bik je ušou u Kodelja laz,
z batom, koucām dej za njim...

Bik je ušou u Kodelja laz,
z batom, koucām dej za njim,
bi-len bo-len, bi-len bom...

In še ena druga je podrhtevala dol iz Bedanj:

Koren strpen je kravo ubou,
meso zakopal, kri polokal, čreva snou.

Tele belu Korena snelu...

Bi-len bo-len, bi-len bom.

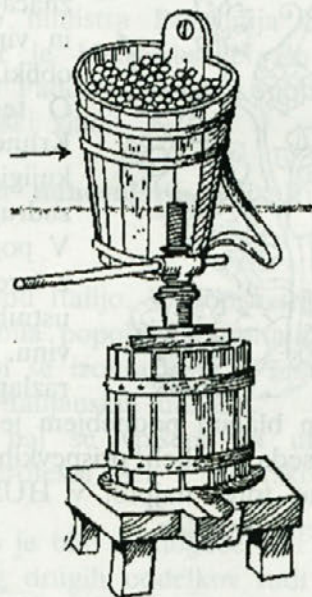
In že nastavlja uho čez Duplje proti Vrhpolju:

Sem ponev ubou, se bojim domov;
k sosedom tekal, telička spekel...

Bi-len bo-len, bi-len bom.

A vrhpoljskega preglasi vipavski:

Tržani prej so Mrharji...

Mrharji so mrho vlejkli,
na Policah so jo slejkli...
Bi-len bo-len, bi-len bom.

Od daleč, se mu zdi, se oglašča Šembidski zvon; če ne bi vedel, kaj pravi, zbadljivke ne bi razumel:

Šembidci so prej Gasarji,
Gasarji-klobasarji.
Na Gori kojne derejo,
v Vipavi čreva perejo.
Sedem sežnjev krvavic,
noter drega osem žlic.
Bi-len bo-len, bi-len bo-len...

Potem sliši, da podražki zvon razglašča nekaj podobnega, a to se mu ne zdi čudno, saj je bila včasih to ena fara:

Podraženi-nadraženi,
na Gori kojne derejo,
v Vipavi čreva perejo.
Sedem vatlov krvavic,
manjka jih še osem žlic...
Bi-len bo-len, bi-len bom...

S Slapa sem pa je prinašalo:

Slapenci so Kljukarji,
so svinjco za rep cukali.
Svinjca je skakala,
je Slapence pokakala...
Bi-len bo-len, bi-len bom...

Nato so se glasovi zvonov z vseh strani zlili vanj, da mu je odmevalo v glavi:

Depelci so Žabarji;
Vrhpoljci so tud Nafarji;
Vipavci sami Guglerji,
vince radi guglajo,
nikjer ga neč ne plačajo;
Gradišerji so škaunčerji,
v škavncah vado imajo;
Šembidci so Gratunarji,
Podraženi so Pajderji,
Pajderji-Komunarji.
Slapenci so Gaugarji;
Planinci s prej Reparji...
Bi-len bo-len, bi-len bom...

Ta divji ritem razigranih zvonov mu odmeva v glavi, da se mu zavrti in z obema rokama si zamaši ušesa in se zgrbi sam vase. A nič ne pomaga. Kot da zvonjenje pronica vanj tudi skozi kožo razločno sliši sem s Planine tudi tole:

Štirje voli, pet rogov.
našga očeta nej domov.
dekla dremlje, hlapec spi.
naše delo vse stoji...
Bi-len bo-len, bi-len bom...

Potem se mu zazdi, da zvonjenje pojema. Roke odmakne z uhljev in se zravna. A še

enkrat se oglasi zvon–tokrat iz presijanega zahodnega neba, z ajdovske in šturske strani:
Po Šturji in po Ajdušni.

Buh vej, če je rejs blu,
de žive race piečejo,
sam vrag si ga vejd kaku...
Bi-len bo-len, bi-len booommm...

Ferjanščeva "bndima" na Slapu okoli leta 1935. Mladost in veselje med trtami. Trage drži na levi Lado Tomažič - Klarjev, zraven stoji Francelj Jereb, pek pri Ponizevih, doma iz Idrije, spredaj Milka Peganova, umrla v Ameriki, zadaj Cilka Koren, doma iz Podmelca, služkinja v Baru v Vipavi, poleg spredaj Pepca Kariževa, zadaj z ruto Štefka Žorževa s Slapa - Grogrčna, za njo Ivan Seljak, soboslikar v Vipavi, desno pred njim z ruto Anica Ferjančič, po poklicu babica, umrla v Ameriki, pred njo sedi Ivanka Bajc. Skrajni na desni drži trage Ivan Ferjančič, obešen v Vrhpolju 1943.

In je bilo vse tiho. Tako zelo tiho, da ga je globoka tišina skoraj bolela. In je stal tam v ugašajočem dnevu, ves droben in majhen v senci temne gmote cerkve. A kdor bi mu od blizu pogledal v obraz, bi ujel iskro z ugašajočega neba v njegovih očeh. In videl bi, da se hudomušno smehlja...

Izza vogala cerkve, odkoder sem ga ves čas opazoval, stopim proti njemu. Opazi me šele, ko sem tik njega.

"Dober večer," ga pozdravim.

"Dober večer, pravite? Kdo ga bo pa dal? Bog daj dober večer, se pozdravi poštene ljudi," mi odvrne.

"No, pa Bog ga daj," mu rečem. "Kaj pa ste tako poslušal, če vas lahko vprašam?"

"Zvonove... Jih vi niste slišali?"

"Slišal... Zvonove in pritrkovanje. Jutri bo tu velik praznik..."

"Ja, velik šmaren. Pa niste razumel, kaj zvonovi pravijo?"

"Pravijo? Ali kaj pravijo?"

"Pravijo, seveda pravijo. Vsak govori o svojem kraju, o ljudeh tega kraja. Vendar nihče ne sliši, kaj pravi domači zvon – le sosednjega razumejo. In razumejo ga tako, kot sami hočejo.

Ker sem bil tiho, je nadaljeval: "To je tako kot med ljudmi. Skoraj vsak v vasi ima še drugo ime, ki nam o človeku pove mnogo več kot pravo. Tako je tudi s kraji. Vidite, Dupelci tu zraven so Žabarji. Je bilo včasih okoli vasi dosti mlak.

Bedanci so Škatlarji ali pa Metličarji. So ženske nosile včasih sadje prodajat na Črnovrško in Idrijsko, da se ni zmečkalo, so ga nosile v škatlah. Prodajat so nosile tudi sirkove metlice, ki so jih v Bedanjah tudi delali.

Vrhpoljci so Nafarji. Zdaj, eni pravijo, da zato, ker so Bedanjam prodali tisto cerkev gor nad vasjo – kateri svetnik je že v njej doma? Se ne morem spomnit... Primož ali Felicijan... Saj ni važno. Res pa je, da cerkva zdaj spada pod Bedanje.

Drugi pa pravijo, da so Vrhpoljci Nafarji zato, ker so Vipavcem prodali svoj edini semenj za eno nafo vina. Včasih je imela Vipava tri semnje, na pustni ponedeljek, na velikonočni torek in na mali šmaren. Vrhpoljci pa so ga imeli na dan svetega Šmona, 28.oktobra. Ne vem, ali jim ni nesel ali kaj, prodali so ga Vipavcem za eno nafo vina. Tako je še tisti semenj, ki so ga imeli, šel v Vipavo."

"Kaj pa je to – nafa?"

“A ne veste? To je posoda za vino, podobna golidi. Okoli 6–8 litrov drži... Tako, vidite... Potle, Vipavci so Mrharji in Guglerji. Zakaj Mrharji, o tem ne bi govoril, he, he, Guglerji pa zato, ker radi pijejo na tuj račun. Taki so – kadar je šel Tržan v kakšno vas, denimo na Slap ali v Lože, je vedno prašal kmeta, kaj mu bo dal. Če je pa kmet prišel v Trg, ga je prašal, kaj je prinesel. Tržani pa so bili skoraj sami obrtniki in so hodili ob nedeljah zastoj pit – guglat po vaseh.

Potle, Gradišerji so Škaunčerji, je okoli vasi dosti škaunic, to so take vdolbine v kamnu, kjer se nabira voda.

Slapenci so Gaugarji. To je bilo pa tako: Na Slapu da je bilo včasih dosti lumpov, nič ne bom rekel, kakšni so danes... In tiste prav ta hude so za kazen obesili. In so naredili vislice, gauge, saj je bolj slovesno, če lumpa obesijo na vislice kot pa na drev. In so enkrat

Cuntova bndima v Porečah v letih 1928-1932. Na fotografiji so : Milena in Zora Kobal, Slavko Krhne, Vida Krhne, Ivanka Cunta, Ivko Krhne, Jožef Jamšek, Rafael Cunta, Milka Krhne, Mara Cunta, Anton Batič - brivec, Martin Štanc, Ivanka Krhne - Krhnjčka, gospa Cekova, Ihana Poniž, Anton Cizera, stric Pepe iz Herpelj, spredaj stoji Štefan Pitanič. Nasmeljani obrazi povedo, da je bila "bndima" kraj, kjer ni manjkalo petja, smeha in družabnosti. Sosedje in sorodniki so radi priskočili na pomoč drug drugemu, da je bilo delo hitreje opravljeno.

imeli tudi na Gradišeh enega hudega lumpa za obesit. In je prišel njih župan prosit slapenskega župana, če jim posodijo vislice. Pa se je postavil slapenski župan: “Mi smo naredili gauge za nas in za naše otroke, ne pa da bi jih drugim posojevali!”

Šembidci so Gasarji, ker so tam same gase, in Gratunarji, so delali take pletene koše za na voz, za gnoj vozit, takemu košu pa se reče graten ali nekaj takega.

Tudi to je zanimivo tam okrog Šembida, da rečejo “l’na” mesto “luna”. Tako kot Planinci in Vrtovčani. To pa zaradi fajmoštra Vrtovca, so po njem povzeli, ker so ga spoštovali. Pa tudi pridni da so Šembidci od tistikrat bolj, kot so bili prej. Jih je učil – rana ura, zlata ura!

Podraženi so Pajderji in Komunarji. Pajderji zato, ker so stari Podraženi imeli prav svoje besede, ki jih drugod niso rabili. Namesto “vzemi” so rekli “vzedi”, za vsako reč pa so rekli “pajdi” – zato Pajderji. Komunarji pa so jim zrekli zdaj, po vojski. To pa tudi zato, ker Podražani, vsaj navzven, strašno držijo skupaj. Saj pravijo matere svojim hčeram in sinovom, da se ni dobro oženiti čez manški most, da zakon ne bo srečen.

Planinci so Reparji... Tako, vidite...”

“Od kod pa ste vi, da vse tako natančno veste? sem ga vprašal, ko je končal.

“A jaz? Jaz sem Ipavc. V vseh vasicah sem doma. V vsaki posebej in v vseh hkrati, he, he... Pa vi? Niste od tod?”

“Ne, jaz sem pa od tam, kamor vi trte ne pustite, ker nam je ne privoščite. Pa vseeno se pri nas ne spije dosti manj vipavca kot pri vas.”

“A z Gore si? He, he, poznaš tisto – nobenega človeka, samo dva Gorjana, he, he...”

“Poznam, poznam, ma veste kaj, kakor koli se postavite, mi smo zmerom više od vas... Zakaj pa ste me začel tikat, ko ste zvedel, od kod sem?”

“A res? Vidiš, nisem zanalašč, to je moč navade, he, he... Ma veš kaj, prijatelji se med sabo tikajo, pa dajva se še midva.”

“Jaz sem za to. A greva kaj spit? Kam č’va jo mahnit?”

“Obrni se kamor češ, povsod padeš v klet. Nocoj bova povsod dobrodošla!”

“Samo da ne prideva v Sanabor. Tam je vino tako kislo, da otroke z njim strašijo, če

preveč jočejo.”

“Ja, mi je pravil en Podkrajc. Mu je prijatelj v Sanaboru ponudil kozarec sanaborca. Tako je bilo кисло, da mu je gate kar v ret potegnilo, he, he, he...”

“Kakšno bi šele bilo, če bi trto na Gori sadili. Ali pa-kaj se ve, saj gor smo bliže soncu.” In tako sva se zbadala, Ipavci in Gorjan, tja čez Vipavsko polje, v mlačni avgustovski noči. Tema je že bila, zato nisva videla, v kateri vasi je bila klet, v katero sva zašla. Le to sva kmalu okusila, da v Sanaboru ni bila.

TRI KRATKE

Zakaj Ipavci vsako pomlad režejo trte...

Tista, da Ipavci trte obrezujemo zato, da ne bi zrasle na Goro, je znana...

Sem se pa enkrat peljal z veselo družbo skozi Savinjsko dolino. Zraven mene je sedel en Gorjan. Gledava tiste nasade hmelja in možak mi reče: “Viš, Marjan, kako imajo tle visoko speljano svoje bogastvo, štiri metre in več! Če bi vi, Ipavci tako pustili trto rasti, bi kmalu prišli na Goro. Ma vi ste eni uhrneži, ne privoščite žejnim ljudem!”

“Res,” sem rekel, “res smo skopuhi. Tolk pa le nismo lakomni kakor tevi ljudje tukaj, da bi že v cvetji dol potrgali...”

AASS

Smo pili tam pri Krhnečki. Dež je bil. Žleba ni bilo in deževnica s strehe je curljala izpod kapi. Ko je kdo ustal, da gre scat, je prišlo od pivcev sem: “Ne hodi, te bo kap zadela!” To je bil Tone Andlovcev, Hecmajster smo mu tudi pravili.

Še pod Italijo je bilo to. Ob glavni cesti je bilo na tablah na veliko napisano: AASS. To je bila reklama za neko italijansko podjetje. Tone pa je hitro pogruntal nov pomen kratic: Anton Andlovic, Senca Soldi!

Seveda mu je za to pogruntavščino pivska družba rada plačala za vino. Tone je vino spil in rekel: “Andiamo Avanti – Senca Soldi!”

“Ja, Tone, ne pomaga nič, vodenico imaš!” mu je rekel doktor Peršič, ko ga je pregledal. “O ne, dohtar, ne bo držalo! Vode še svoj živ dan nisem pil” se Tone ni strinjal z diagnozo...

“Pej bo mela držinca za kruh...”

To je bilo še pod Avstroogrsko...

Je bil tam na Lozicah en pijančk. Ko je pil, je pil zares – sedem litrov v enem dnevu. Takrat so imeli gostilno tudi na Lozicah in tudi Podbreg je imel svojo. In v Podbregu je bilo vino za tri solde bolj poceni.

In ta možakar gre z Lozic pit v Podbreg in se ga tam naliže do svoje mere.

Potle, ko gre domov, se meni sam s sabo: “Viš, je treba znat preračunati! Če bi ga pr Peliconi pil, bi mogel dati za sedem litrov tolk več. Enaindvajset soldov sem prišparal. Ja, trikrat sedem je enaindvajset! Pej bo mela držinca za kruh!”

Štruca kruha je tistikrat res koštala dvajset soldov...

KO SEM PRVIČ SE NAPIL

Cveto Škapinov, tu, iz Vipave, lovec z dušo in telesom, je bil tudi ljudski pesnik. Pesmi ni samo pisal, znal jih je tudi povedati. Za vsako družbo je našel v sebi pravo pesem. Tej, ki jo bom zdaj povedal, smo rekli kar Cvetova. Ne vem, ali je Žgurjeva ali Krhnetova...

Ko sem prvič se napiu,
sam ne vejm, kej sm še striu.
Vejm zarezs samu še tu,
de je strrrrašnu blu hudu.

Ku sm vd Krhniečke šou,
nejsm vejdu več damou,
pej sm usedu se na tla,
kukr de sm že doma.

Kir je bla zlu tmna nouč,
vzeu iz varžeta sm fouč,
sej pej člouk nikol ne vej,
kej zgudilu se bo zdej.

Jn je pršla ena žvau
pej sm riekü ji jn djau:
"Al bi vejdlä vi, gospa,
rečt lepu, ki sm duma?"

("Cvetovo" pesem – razen 3. in zadnje kitice, mi je povedal gospod Marjan Rodman iz Vipave. Iz kopije popolnejšega zapisa, ki sem jo dobil iz Pokrajinskega arhiva iz Nove Gorice, je razvidno, da je pesem živa – živi med ljudmi in se na svoji poti od človeka do človeka spreminja. Po podatkih s tega zapisa je pesem napisal Janez Krhne.)

Franc Černigoj
Franc Černigoj

Vi

• Viri:

- Le poglejte vinske griče, Filip Terčelj, pesem učencem OŠ Vipava, povedala Ivanka
- Zbadljivke in anekdote iz poglavja Hudomušnice so povedali: Jožko Šemlakov iz Budanj, Franc Pestelj iz Podrage, Marjan Rodman iz Vipave, Srečo Vidrih iz Podrage, Dore Rehar iz Vipave in Dora Seljak iz Vipave; zapisal in v zgodbo povezal Franc Černigoj.

TRTA IN VINO V SVETEM PISMU

Vinska trta je začela svojo pot po svetu že nekje v 4. tisočletju pr. Kristusom. Na pot se je baje podala iz svojega "rojstnega kraja" Anatolije, gričevja v današnji vzhodni Turčiji in severnem Iranu. Odtod da je tudi prišla v Kanaan ali Palestino, kakor so Kanaanu rekli v rimskih časih; danes pa tej deželi pravimo Izrael, ki je sicer drugo ime za očaka Jakoba, očeta dvanajsternih sinov, iz katerih je izšlo dvanajst izraelovih rodov.

Trta je že tedaj zahtevala enako nego kakor danes, le orodje in tehnika sta bila pač drugačna. Že podnebje je bilo drugačno, kakor je naše. Svetopisemska dežela pozna le dva letna časa: deževno in suho dobo. Deževna doba traja od oktobra do konca aprila, pri tem pa je le tretjina dni deževnih. Po tej dobi sledi pet mesecev suše, ko se na primer ob Mrtvem morju temperatura dvigne tudi do 40 stopinj Celzija. Že namakanje je bilo torej problem, kakršnega pri nas takorekoč ni. Toda ondotni vinogradniki so našli rešitev: arheologi namreč trdijo, da so tedaj trto gojili celo globoko notri v Sinajski puščavi. In kako so prišli do vode? Okrog trsa so naložili večje kamne. Ti so zaradi velikih temperaturnih razlik med nočjo in pripeko dneva pritegnili roso, ki se je scedila v zemljo; rosa pa v Palestini predstavlja četrtno padavin, ker je zlasti v vročem poletju odločilnega pomena za poljedelstvo sploh.

Človeško in živalsko življenje je odvisno od vode, kar je še posebno čutiti v puščavah in stepah. Izraelcu je bil pravi biser globoko izkopan vodnjak, ki je zbiral podtalnico. Res je, da so kratka neurja puščavo "oblila" z vodo, toda od sonca prežgana in strjena površina zemlje je ni mogla vsrkati. Padavine so zdrvele po takoimenovanih vadijih – hudournikih, ki so bili tudi po več metrov globoki. Zemlja pa je ostala suha. V Palestini je bilo za vodo treba prositi in jo tu in tam tudi plačati. Vode je bilo najprej treba za ljudi, potem za živino (nomadi). Kje so bile na vrsti šele trte in sadno drevje, predvsem oljke in smokve? Pomen vode v stari Palestini zato tako poudarjam, da bi lažje razumeli, koliko več truda je moral Izraelec vložiti v svoje vinogradništvo in kako je po trgatvi znal ceniti sad svojih rok in – vode.

Kako je svetopisemski kmet skrbel za trto? Vinograd mu je bil ena najdragocenejših posesti – parcel. Seveda jo je sadil na prisojnih pobočjih. Obrezoval jo je, okopaval; ne vemo pa, da bi jo gnojil. "Glavo" je puščal različno visoko: tako visoko, da se je poleti lahko oddahnil v trtini senci, v glavnem pa jo je pustil rasti nekako 60 cm visoko, nakar je na levo in desno speljal dva "šparona", ki ju je podprl z dvema "paladičema". Trta je morala takorekoč sama sebe nositi. V takem vinogradu so grozdi segali skoraj do tal. Ni imel velikih težav s plevelom. Težave pa je imel z divjadjo in tatovi... z "rabutarji". Zato je dober gospodar svoj vinograd ogradil s suhim kamnitim zidom, kakršnega vidimo na našem Krasu. Še več: po vrhu takega zidu je pokonci postavil špičaste kamne. Čemu so služili, o tem kasneje. Gospodar je v vinogradu sezidal tudi "stražni stolp". Kakšne tri metre je bil visok in še streho iz ločja je imel. Ko je grozdje mecalo, se je kakšen hlapec spravil v stolp in stražil. Posebno tatinske so bile lisice. Če bi pa stražnik slučajno zadremal, ga je prebudil ropot, ki ga je lisica povzročila, ko je preskočila zid in pri tem podrla nekaj po konci postavljenih kamnov na zidu. "Polovite nam lisice, male lisice, vinogradov pokončevalke, ker naš vinograd je v cvetu" beremo v Visoki pesmi (2,15).

Bendima, trgatev je bila velik praznik. Grozdja seveda niso mleli, ampak tlačili z nogami. Dva možakarja sta si spodrecala krila, stopila v bedenj, poln dišečega grozdja, in mastila. Pri tem delu sta seveda obarvala noge in tudi krilu ni bilo prizanešeno – mošt ga je rdeče oškropil. Oboje, maščenje in stiskanje so opravili kar v vinogradu ali blizu njega. Tudi stiskalnica je bila namreč izdolbena kar v bližnjo skalo.

Grozdje so pač uživali sveže, nekaj so ga tudi posušili v rozine, večina pa je bila namenjena stiskalnici; potem pa v amfore in še kasneje v mehove, ustrojene iz ovčjih kož. Čas trgatve je bil čas veselja. Veselje pa se je tu in tam spreverglo v razbrzdanost, pred katero svari pisec Pregovorov (23,31-33):

*"Ne glej vina, kako se rdečkasto iskri,
kako se v kozarcu lesketa, gladko teče!
Naposled piči kakor kača,
brizgne strup kakor gad.
Tvoje oči gledajo čudne reči,
tvoje srce govori neumnosti."*

Vino se ni pilo samo, marveč so ga Izraelci mešali z vodo – revnejši v razmerju vina proti vodi ena proti dve, bogatejši pa v razmerju dve proti ena! "Modrost" pisca Knjige pregovorov (9,5) takole vabi goste na "gostijo modrosti":

*"Pridite, jejte moj kruh
in pijte vino, ki sem ga zmešala."*

Ko je zvezda Izraelove zgodovine, njegove samostojnosti že dokončno zahajala, v zadnjih vrsticah knjige Makabejcev še najdemo misel, bolje rečeno manire, ki so veljale za Izraelce pri kozarcu rujnega:

"Zakaj kakor je neprikladno piti samo vino, prav tako je neprikladno piti tudi samo vodo. Kakor pa je vino, zmešano z vodo, prijetno, in slastno tekne..." (2 Mkb 15,39).

TRTA

Trta je – poleg oljke in smokve – tako zelo prepojila Izraelčevo dušo, njegovo miselnost, da je kot metafora prisotna povsod, kjer gre za svete, za nežne, da, za božje reči. Ne grozdje, pač pa trta! (Ni dolgo tega, ko mi je prijatelj pripovedoval, kako je njegov oče pri obrezovanju trt vzgajal njega in njegove brate in sestre.) Tako je bilo tudi v Izraelu: trta je bila prepričana, da jo bo gospodar z vso nežnostjo gojil, sama pa je bila voljna gospodarju povrniti njegov trud. Ne le v medsebojnih odnosih, tudi v odnosih med Bogom in človekom je v Izraelu trta prevzela vlogo metafore: Bog (Jahve) se čuti kot vinogradnik, ki je prepričan, da je Izrael njegov vinograd. Iz te metafore izvirajo neštete situacije: da je "vinogradnik" vsak čas vesten, je nesporno; le vinograd rodi zdaj več zdaj manj; "vinogradnik" (Jahve) je žalosten, nejevoljen, hud, celo iztrebil bi trto, a se kot pravi gospodar premisli...

Vrh svoje simbolne veljave dobi trta, ko Jezus izjavi svojim učencem, da je on trta, oni pa mladike.

PRVIČ SE TRTA V STARI ZAVEZI omenja v znani zgodbi o Noetu, ki je preživel vesoljni potop. Ko so namreč vode upadle in je Noe spravil na kopno svojo družino in "vse živali po parih" (pripoved ni namenjena ne zgodovinarjem ne arheologom!), "je začel obdelovati zemljo in je zasadil vinograd" (1 Mz 9,20). Noe pa očitno ni bil samo vinogradnik, marveč tudi kletar.

"Ko pa je pil vino, se je upijanil in razgalil sredi svojega šotora", beremo v istem poglavju. Takoj po kazni vesoljnega potopa, brž potem ko je Jahve sklenil, da s potopom ne bo več kaznoval človeštva, je že nastopil nov škandal – pijanost očaka Noeta in prekletstvo enega od treh sinov Kama: "Preklet bodi Kanaan!"

Drugič srečamo trto v pripovedi o "egiptovskem Jožefu" (1 Mz 40). Faraonovemu točaju, ki je bil v ječi kakor Jožef, se je namreč sanjalo o trti. Sanje je povedal Jožefu takole: "V sanjah, glej, je bila vinska trta pred menoj. In na trti so bile tri mladike. Ta je komaj pognala, že je vzrastel njen cvet in njeni grozdi so zorili jagode. In faraonova čaša je bila v moji roki in utrgal sem grozdje, ga stisnil v faraonovo čašo in podal čašo v faraonovo roko." Jožef je točaju sanje pojasnil in povedal, da tiste tri trtine mladike pomenijo še tri dni zopora, potem pa da bo prost in zopet povzdignjen v službo točaja.

Še en primer v Stari zavezi smemo navesti, če že govorimo o prvih omembah trte. Po štiridesetletnem beduinskem tavanju po Sinajski puščavi je Gospod rekel Mojzesu, potem ko so bili že blizu Kanaana (Palestine), naj pošlje v Kanaan oglednike (špijone). Naj si ogledajo deželo, ljudstvo, mesta in drevje. Dvanajst jih je šlo previdno na pot – sami knezi dvanajstih rodov. In v Eskolski dolini "so odrezali mladiko vinske trte z enim grozdom, ki sta ga nosila na drogu po dva moža". No, na drogu je bilo tudi nekaj granatnih jabolk in smokev (4 Mz 13,23).

Seveda je pripoved pravljичno prijetna, za zgodovinarja neoprijemljiva. Vendar iz zgodbe lahko preberemo tole: čeprav je tam živel močno ljudstvo in so bila njihova mesta silno utrjena, čeprav je to ljudstvo – tako so na lastne oči videli – žrlo svoje prebivalce, čeprav so bili tisti ljudje velike postave, kar velikani, je tisti vzorčni grozd, ki sta ga morala po dva nositi, Mojzesa in Izraelce premamil, premamil neznansko velik grozd; in odpravili so se v Kanaan, kjer da tečeta mleko in med.

Ugleden strokovnjak za zgodovino Izraela v svoji knjigi *Geschichte Israels* pravi, da se zgodovina in arheologija težko dotipata kvečjemu do Jozueta. Potemtakem je že Mojzes in vse pred njim v temi, nedokazljivo – seveda prav tako pa iz istega razloga tudi neovrgljivo. Kaj torej reči o Noetu, o egiptovskem Jožefu, o oglednikih z grozdom, ki sta ga morala nositi po dva možakarja? Nič. Vse tri zgodbe pa povedo, da je trta z grozdom močno posegala v življenje Izraela.

V narodni in miselni kulturi Izraelcev je bilo globoko zasidrano prepričanje, da so Izraelci izvoljeno ljudstvo, da so edinstveni, edini, ki jih je Bog izmed vseh ljudstev sveta izbral: "Ne zato, ker bi bili vi številnejši kot vsa druga ljudstva, se je gospod nagnil k vam in vas izvolil, saj ste najmanjši med vsemi ljudstvi, temveč zato, ker vas Gospod ljubi in hoče držati prisego, ki jo je prisegel vašim očetom, zato vas je Gospod izpeljal z močno roko

in vas rešil iz hiše sužnosti, iz roke egiptovskega kralja faraona" (5 Mz 7,7.8). Malo kasneje (5 Mz 11,14) Jahve obljublja za zvestobo obilje žita, vina in olja. Torej zopet trta! In ko je očak Jakob delil blagoslove dvanajsterim sinovom, se je ob sinu Judu posebej zadržal in mu med drugim napovedal:

*"Za trto bo privezoval svojega osliča
in za žlahtno trto mladiča svoje oslice;
v vinu bo pral svojo obleko
in v krvi grozdja svoje oblačilo" (1 Mz 49,11)*

"Jakobova oporoka", bi rekli danes. Toda ne; Jakob je bil nosilec božjega blagoslova, zato v navedenem citatu ni le izročal Judu svojega premoženja, marveč je nanj prenesel svoj božji blagoslov, ki je bil neizmerno pomembnejši kot njegove premičnine in nepremičnine. In Jakob se tu zopet posluži metafore trte in "krvi grozdja" (vina).

In ko Ben Sirah povzdiguje modrost – ne filozofijo, ampak življenjsko modrost – se zopet posluži trte. O modrosti namreč pravi: "Kakor trta sem poganjala ljubke mladike in moje cvetje je dajalo krasen in bogat sad" (Sir 24,17).

Skratka: trta in obilna bendima je v Svetem pismu simbol BOŽJEGA BLAGOSLOVA. Simbolika trte in vinograda nastopa v Svetem pismu tudi, ko gre za svarilo, grožnjo ali KAZEN. Ko sodnik Samuel Izraelce svari, naj se zavedajo, kakšen bo njihov položaj, če si bodo postavili kralja, jim takole pove: "Vaše najboljše njive, vinograde in oljnike bo jemal in dajal svojim služabnikom. Od vaših setev in vinogradov bo pobiral desetino..." (1 Sam 8,14.15).

Ko prerok Izaija skuša kralja Ahaza odvrniti od mračnih pogajanj s sovražniki in ga navdušiti na odločen boj, ga je tudi posvaril in zagrozil, kaj se bo zgodilo Izraelu, če se ne bo ravnal odločno. In Izaija zoprtr uporabi metaforo trte:

"Tisti dan bo vsak kraj, kjer je tisoč trt – v vrednosti več srebrnikov, poln trnja in grmovja" (Iz 7,23).

UGOVOR VESTI – tako najbrž mislimo – je naša humanistična pridobitev, stara komaj nekaj let. Pa ni tako! Že v sivi davnini Izraela je Mojzes v Sinajsko zakonodajo vnesel nekakšen ugovor vesti: če je namreč kdo pozidal novo hišo, je bil prost vojaščine. Prav tako je bil prost vojaščine, če se je kdo ravnokar oženil. "Naj gre in se vrne v svojo hišo, da ne umrje v boju in je (žene) drug ne vzame." Dveh možnosti "ugovora vesti", nova hiša namreč in ženitev naši naborniki še dolgo ne bodo mogli uveljavljati; jo je pa uzakonil Mojzes za svoje Izraelce pred dobrimi tri tisoč leti.

Toda to še ni vse. Vrnimo se k trti! V peti Mojzesovi knjigi (20,6) namreč beremo: "Je kdo zasadil vinograd, pa ga še ni začel uživati? Naj gre in se vrne v svojo hišo, da ne umrje v boju in ga drug ne začne uživati." Trta torej, vinograd, seveda pravkar "zrigolan", je bil dovolj močan razlog, da ni bilo treba k vojakom. Poroka torej, pa nova hiša in cepljenke v novem vinogradu so bili aduti, s katerimi je lahko izraelski mladenič stopil pred vojaški odsek in se vrnil domov – vsaj za tri leta, ko mu je vinograd vrnil prvi pridelek, prvo bendimo!

Trta – in vinograd seveda – sta bila včlenjena tudi v SOCIALO. Pa ne le simbolično, marveč tako, kakor se sociali spodobi: praktično, tako da je bližnji od trte kaj dobil. "Paberkovanje" je za sodobnega človeka beseda in pojem brez vsebine. Nekoč pa ni bil, zlasti ne v Izraelu. Močan, a hkrati dober gospodar je ob žetvi namenoma naročil žanjcem, naj pustijo dovolj tudi za "paberkovalce", za občinske sirote. Tako je bilo tudi z vinogradom. Danes rečemo: "Pustimo še kaj za kose." V Izraelovem času pa se je reklo: "Pustimo še kaj za reveže."

Prastaro je naše Mojzesovo pravilo, da se "lahko češenj naješ, ne da bi gospodarja vprašal; da jih pa ne smeš nabirati v košaro." Medtem ko je za Galce (Kelte) in Germane veljalo pravilo, da se mož izkaže šele tedaj, ko oropa sosednjo vas, je namreč Mojzes že vsaj tisoč let prej svojemu ljudstvu napisal: "Če prideš v vinograd svojega bližnjega, zoblji grozdje, kakor želiš, da se nasitiš; v posodo pa ne devaj ničesar! Če prideš v žito svojega bližnjega, smeš klasje z roko trgati; s srpom pa ne žanji žita svojega bližnjega!" (5 Mz 23,25.26). Ni

torej bila kraja, če se je kdo v vinogradu odteščal.

Doslej smo rekli, kaj je bila kraja in kaj ne. Tu pa o "paberkovanju", posebno zato, ker je ta praksa v Izraelu res predstavljala socialno pomoč ogroženim. Naj spregovori Mojzes: "Kadar spravljate žetev svoje dežele, ne požanji do skrajnega roba svojega polja in po svoji žetvi ne paberkuj! Tudi v svojem vinogradu ne paberkuj in osutih jagod svojega vinograda ne pobiraj; to pusti ubogemu in tujcu..." (3 Mz 19,9.10)

Naj tu omenim, da je tudi Moabka Ruta – tujka – paberkovala na Boazovem žitnem polju, postala njegova žena in – prababica kralja Davida. Vmes je pač skočilo naključje "paberkovanja".

"Ko trgaš v svojem vinogradu, ne paberkuj za seboj! Naj bo za tujca, siroto in vdovo! Spomni se, da si bil suženj v egiptovski deželi: zato ti zapovedujem, da to storiš!" To Mojzes še enkrat pove v svoji peti knjigi (5 Mz 24,21). Ko torej občina še ni imela seznama brezposelnih in tistih socialne pomoči potrebnih, je težave ubogih reševal Mojzesov zakon "paberkovanja". Tako so pač pred tri tisoč leti reševali socialo.

Kdo ne ve za Zdravljico, ki je vendarle postala slovenska himna?

"Prijatli, obrodile so trte vince..."

Davni kralj Salomon, Davidov sin, ki je štirideset let kraljeval Izraelcem (od 968 do 928), je davno pred Francetom zapel himno vinski trti. Pred očmi pa ni imel le trsa, marveč Boga Jahveja – vinogradnika, in vinograd Izraela (Izraelce). Vinograd je Salomon imel pred očmi, mislil pa je na svoje državljane, vinogradnika si je predstavljal, zrl pa Boga. Naj o tem "vinogradu" in o tem "vinogradniku" zapoje prerok Izaija:

*"Zapel bom o svojem ljubem,
pesem svojega ljubega
o njegovem vinogradu.
Vinograd je imel moj ljubi
na rodovitnem griču.*

*Prekopal ga je, ga otrebil kamenja
in ga zasadil z žlahtno trto.
Sredi njega je sezidal stolp,
tudi stiskalnico je v njem izdolbel.
Upal je, da obrodi grozdje,
pa je rodilo viničje.*

*Zdaj pa, jeruzalemski prebivalci in Judovi možje,
sodite med menoj in mojim vinogradom!
Kaj sem mogel še storiti mojemu vinogradu
in mu nisem storil?
Zakaj sem upal, da obrodi grozdje,
pa je rodil viničje?*

*Zdaj vam naznanim,
kaj bom storil svojemu vinogradu:
Odrgal mu bom ograjo,
da bo za pašnik.
Podrl mu bom obzidje,
da bo poteptan!
Napravil ga bom v puščino,
ne bo obrezan, ne okopan,
osat in trnje naj v njem poganja
in oblakom bom prepovedal,
da bi deževali nad njim.
Kajti vinograd Gospoda nad vojskami
je Izraelova hiša,
in Judovi možje
so nasad njegovega veselja" (Iz 5,1-7).*

Iz pesmi je razločno videti, koga je Izaija imel pred očmi, ko je zapisal "trta" ali "vinograd". In Izaija nam posreduje splošno miselnost, da, splošno metaforo Izraelcev; sebe so imeli za vinograd in Jahveja za vinogradnika. Nič čudno ni, če je Sveto pismo vse prepleteno z besedo "trta", posebno na tistih mestih, kjer gre za najsvetlejše reči, za tiste, ki so najbolj – bodisi pozitivno bodisi negativno – najgloblje vpletene v človekovo edino življenje.

Slovenska lipa ali kanadski javorov list še zdaleč nista tako vpletena v narodno samobitnost, kakor sta bila trta in njen vinograd vpletena v Sveto pismo stare zaveze.

VINO

Sveto pismo stare zaveze ve za vino: kakšnih 250-krat ga omeni (oinos-vino), kruh pa okoli 300-krat. Vino je davni Izraelec potreboval pri delu, na mizo ga je dal, ko je bil vesel, vino je pil tudi tedaj, ko ni bil žejen. Tudi Izraelec ga je tu in tam srknil preveč. Vino pa je rabil tudi, ko je bil pobožen. Žito, olivno olje in vino so bile za Izraelca tri reči, ki so mu omogočale mirno spanje: skorjo kruha je zdaj pomočil v olje, zdaj v vino in šel na delo, da bi konec poletja zopet napolnil kaščo z ječmenovim in pšeničnim zrnjem, lončenino napolnil z oljem in hram obogatil z žlahtnim moštom.

Ko je Izraelec šel v grunt, je s seboj vzel bučko vina. Z vodo ga je "krstil"; morda zato, ker je bilo vina v hramu premalo; najbrž pa zato, da bi lahko delal.

Kralj Salomon je gradil tempelj v Jeruzalemu. Poskrbel je, da tesarji in zidarji ne bi bili ne lačni ne žejni. Toda sposobnih mojstrov ni našel doma. Soseba, kralja Hiram, je naprosil, naj mu pošlje mojstre. In v Salomonovem pismu Hiram, beremo: "Glej, delavcem, ki bodo obdelovali les, bom dajal za prehrano tvojih hlapcev dvajset tisoč korov pšenice, dvajset tisoč korov ječmena, dvajset tisoč batov vina in dvajset tisoč batov olja."

Postavimo te "bate in kore" v današnja merila:

20.000 korov pšenice znese	4.480 ton pšenice
20.000 korov ječmena znese	4.480 ton ječmena
20.000 batov olja znese	8.000 litrov olja
20.000 batov vina znese	8.000 litrov vina

Salomon je bil magnat. Če je samo za "malico" svojih delavcev upal odpisati štirikrat po dvajset tisoč, je bil magnat. Ko bi Salomon danes poravnal račun, bi se takole slišalo:

za pšenico bi danes dal	134.400.000,- SIT
za ječmen bi danes dal	112.000.000,- SIT
za olje	152.000.000,- SIT
za vino	120.000.000,- SIT

Ker pa smo vajeni SIT računati v DEM, je Salomon za gradnjo templja potrošil 6.480.000 DEM. V tej vsoti seveda ni všteta plača, ki so jo Hiramovi delavci dobili. Pomembno pa je, da je Salomon mislil tudi na vino za tujce, ki so mu gradili tempelj.

Toda tempelj je bilo treba, potem ko je bil postavljen, tudi vzdrževati. Danes cerkve vzdržujemo z miloščino in ofri, tedaj so ga vzdrževali v naturalijah. "Ezekija (kralj) je bil zelo bogat in sloveč. Pridobil si je zakladov srebra, zlata, dragih kamnov, dišav, ščitov in vsakovrstnih dragocenih priprav. Imel je tudi skladišče za pridelke žita, vina in olja, hleve vsakovrstne živali in staje za črede" (2 Krn 32,27.28). Nehemja pa poroča, da je tempelj imel posebna skladišča, skladiščne izbe, kamor so Izraelci prinašali "darove žita, vina in olja" (Neh 10,40). Tempelj torej ni živel od miloščine, marveč od rednih dohodkov, od desetine, kamor je bilo všteto tudi vino. Žito, vino in olje je bilo za Izraelce sploh znamenje božjega blagoslova. Nasprotno pa je Jahve svoje ljudstvo kaznoval prav s tem, da mu je v vinograd poslal sušo: "Zato sem poklical sušo na polje in na gore, na žito in vino, na olje in na vse, kar zemlja rodi, na ljudi in živino in na vse, kar roke naredo" beremo pri preroku Ageju. Prerok Zaharija pa Izraelce blagruje:

"O, kako srečen bo, kako lep!

Žita bo dajalo mladeničem rasti,

sladko vince devicam" (Zah 9,17).

Če bi pa misel poslovenili, bi se isti stavek slišal: "Mladiči bodo močni, ker jim ne bo manjkalo kruha, dekleta pa bodo brhka, rožnatih lic."

Prerok Amos je Izraelcem povedal tudi nekaj zelo trdih, a jih je tudi tolažil, da bodo hudi časi izgnanstva v Babilonu minili, in v tolažbo jim je povedal, da bodo zopet sadili vinograde:

*"Pozidali bodo in naselili bodo porušena mesta,
zasadili bodo vinograde in pili bodo vino,
napravili bodo vrtove in uživali bodo njihov sad" (Am 9,14)*

Vino so Izraelci dali na mizo tudi, kadar so želeli pozabiti na vsakdanje skrbi in se malo poveseliti. Znana je zgodba o nesrečnem "šejku" Jobu. Kolikor si je moč zamisliti hudega, ga je doletelo, toda tik pred njegovim trpljenjem je v njegovi knjigi zapisano, da so njegovi sinovi in njegove hčere "v hiši svojega najstarejšega brata jedli in pili vino" (Job 1,13). Tudi modri Ben Sirah je zapisal, da v veselo družbo spadata tudi vino in pesem: "Rubinov pečat na zlatem okrasju je venec pesmi pri vinski gostiji. Smaragdov pečat v zlatem okovu je petja glas pri sladkem vinu" (Sir 32,5.6). Kajpada, tudi Sirah je vedel, da se lahko mera prekorači, da ga je preveč. Potem ko nekako takole pove: le kakšno bi bilo življenje brez vina! Pa vendarle razločno pribije: "Pri vinu se ne delaj junaka, zakaj že mnoge je vino pokončalo" (Sir 31,25) in le vrstico kasneje zapiše: "Kakor peč preizkuša jeklo v topilnici, tako vino srca porogljivcev v prepiru. Poživljajoče je vino za človeka, če ga zmerno pije." Dvoreznost vina je bila torej že davno znana. Že davno so izkusili, da je vino koristno, da poplemeniti kosilo, da ustvari razpoloženje, da intonira pesem; da pa tudi povzroči neprijetne trenutke. Naj Sirah spregovori še enkrat:

*"Velika nadloga je žena pijanka,
svoje sramote ne more prikriti" (Sir 26,8).*

Toda s tem stavkom smo že zašli v nadlogo PIJANČEVANJA. "Delavec, ki je pijanec, ne obogati", pove isti Sirah; v Pregovorih (23,20.21) pa najdemo naslednjo misel:

*"Ne bodi med popivači vina,
ne med požeruhi mesa;
zakaj popivač in požeruh obubožata,
in zaspanec se s cunjami oblači".*

Znano je, kako je vino zaneslo celo očaka Noeta in kako se je v pijanosti nerodno vedel. Pa Noe ni osamljen primer. V Juditini knjigi beremo, kako nesrečno se je končalo Holoferново popivanje: "Holofer je ležal na postelji, od silne pijanosti pogreznjen v spanje. Judita pa je velela svoji dekli, naj stoji zunaj pred spalnico in naj pazi. Tedaj se je Judita ustopila pred posteljo in na tihem molila... stopila je k stebru, ki je bil ob vzglavju njegove postelje, in snela njegov meč, ki je na njem privezan visel. Ko ga je potegnila iz nožnice, je prijela za lase njegove glave... In udarila je dvakrat po njegovem tilniku in mu odsekala glavo" (prim. Jdt 13. pogl.). "Vino in mošt jemljeta pamet", je zapisal prerok Ozej.

Vendar pa podoba vina v Stari zavezi ne bi bila popolna, če se ne bi ozrli tudi po tistih mestih, kjer vino nastopa kot sredstvo blagoslova in BOGOSLUŽJA.

Abraham se je vračal iz bitke, tedaj mu je šel naproti salemski kralj Melkizedek in Abrahamu ponudil kruha in vina ter ga s tem počastil in blagoslovil.

Značilne so tudi Izakove besede, s katerimi je blagoslovil sina Jakoba: "Bog ti daj rose neba in rodovitnosti zemlje, obilico žita in vina" (1 Mz 27,28). Vedeti pa je treba, da tak očakovski blagoslov pomeni takorekoč ustoličenje, nasledstvo, in ne le dedovanje premoženja. Od blagoslova dalje je bil Jakob nosilec vseh obljub, ki jih je bil prejel Abraham od Boga. Kasneje bo Jahve še in še zagotavljal svoj blagoslov Izraelcem: v peti Mojzesovi knjigi (7,13) beremo: "Ljubil te bo in te blagoslovljal in množil. Blagoslovljal bo sad tvojega telesa in tvoje zemlje, tvoje žito, vino in olje, kot tvoje govede in mladiče tvoje drobnice v deželi, ki jo je s prisego obljubil dati tvojim očetom."

Mojzesu so se iztekali dnevi, pa je še enkrat velel sklicati Izraelove starešine in voditelje

ter jim v pesniški obliki pripovedoval, kaj vse je Jahve storil Izraelu. Med drugim je povedal tudi sledeče vrstice:

“Dal mu je srkati med iz skale
in olje iz trdega kremenca,
smetano govedi in drobnice mleko,
kakor tudi tolščo jagnjet in ovnov,
basanskih volov in kozlov,
s pšenico najboljšega jedra;
in pil si kri grozdja, vino iskrece” (5 Mz 32,13.14)

V antiki – tako v grškem svetu kakor v rimskem, pa tudi v izraelskem – oltarjev, ali bolje žrtvenikov, niso postavljali v samo tempeljsko zgradbo, marveč na dvorišče ali dvor pred tempelj. Praksa bo še bolj razumljiva, če upoštevamo, da so na oltarjih zažigali meso darivanih živali in kadilo. Žrtvovanja torej ni bilo brez dima. V sami tempeljski zgradbi je običajno stal kip božanstva. Tu in tam je zgradba služila tudi kot nekakšna mestna (državna) zakladnica. V Jeruzalemskem templju seveda ni bilo nobenega kipa, pač pa skrinja zaveze in v njej Mojzesovi tabli Sinajskih zapovedi. Oltar je torej stal na tempeljskem dvoru, sredi dvora. Do njega se je bilo treba povzpeti po nekaj stopnicah. Na dvorišče, kjer je stal oltar, so smeli samo Izraelci; niso pa smeli vstopiti pogani in niti ne ženske. Lahko si predstavljamo, kako veličasten je bil trenutek, ko je veliki duhovnik Simon v vsem svojem ornatu prišel iz templja, se povzpел po stopnicah do oltarja, iz rok služabnikov sprejemal kose mesa, ki jih je pokladal na žerjavico. A raje prisluhnimo knjigi, ki jo je okoli leta 180 pr. Kr. napisal Ben Sirah, ki je bil tudi priča tempeljskega obredja, in ki je očitno velikega duhovnika osebno poznal:

“Stegnil je svojo roko po čaši
ter daroval kri grozdja;
izlil jo je po podnožju oltarja
v prijeten vonj za Najvišjega Vsekralja.
Tedaj so trobili Arnovi sinovi
s trobentami tolkljane izdelave,
da je močno zvenelo v spomin pred Najvišjim.
Tedaj je vse ljudstvo skupno pohitelo
in padlo z obrazom na tla,
da je molilo pred svojim Gospodom,
vsemogočnim Bogom, Najvišjim” (Sir 50,15-17).

Trenutek je bil tako vzvišen, da je bil Sirahu celo izraz “vino” preveč vsakdanji. Zato je veliki duhovnik izlil po podnožju oltarja “kri grozdja”.

Kratek sprehod po straneh Svetega pisma stare zaveze nas je morda le prepričal, kako je vino že davno spremljalo človeka v najrazličnejših okoliščinah, pri delu, pri veselju, da, celo bogoslužja si ni bilo moč predstavljati brez vina, ali kakor je Izraelec še spoštljiveje rekel, brez “krvi grozdja”.

Otmár Černilogar

Ob listanju nad sto let stare knjige dr. L. Vošnjaka z naslovom UMNO KLETARSTVO, ki je izšla leta 1873 pri Družbi sv. Mohorja v Celovcu, v katerem nam avtor med drugim predstavlja vsa tedanja avstroogrška vina, sem zasledil tudi vipavska. Sestavek o vipavskih vinih je avtor napisal s pomočjo tedanjega vipavskega dekana J. Grabrijana, ki mu je v pismu poročal o tedanji “vinoreji” v Vipavski dolini.

Sestavek je zanimiv, zato ga v izvorniku ponujam tudi bralcem Vipavskega glasu.

Jože Butinar

Vipavska vina.

Krasna Vipavska dolina je vstvarjena za izrejo najboljših vin. Zavarovana proti krivcu po Nanos-u ima na južni strani nizke kaške griče, da se toplota zbira po holmcih, z vinsko trto zasajenimi in grozdje za 2 do 3 tedne popreje, ko na Dolenjskem in Stajerskem dozori. Vipavska vina bi se tedaj lahko odlikovala po svoji sladkosti in milini, a slabo ravnanje z moštom in vinom dela, da je vino trpko in nestanovitno. Seveda so tudi tukej, kakor povsod, nekateri umnejši vinorejci, ki pridelajo izvrstno belo in črno vino; večina vinorejcev pa je prav potrebna poudka.

Sploh se mora v Vipavski dolini razločevati vino, katero priraste v vinogradih — vinograščina — od vina, katero se v plantah (na brajdah) pridelava — plantavščina. Po rebrih višjih krajev se trta na vinogradni način sadi in obdeluje; v ravnini pa, po celem polju se trta v vrstah, ali kakor na Vipavskem pravijo, v plantah goji, tako da med temi plantami po poldrugi do dva sežnja oranice ostane. Č. g. Grabrijan J., dekan v Vipavi, izvrsten vinorejec, mi piše o vinoreji na Vipavskem: „Vinograščina se prideluje po višavah, katere od št. Vida začeni čez Podrago, Manče, Goče, Erzel, Slap in Planino proti Goriškemu Vipavsko dolino od južne strani odmejujejo. Ktero teh vin da bi bilo boljše, se težko razloči, ker bi skoraj rekel, da na kraj toliko ne pride, nego na trto, ktera se goji. Splošno napačnost ima Vipavec pa to, da na enem prostoru po 10 po 15 sort trsov obdeluje, med katerimi je mnogo slabih. Vinograščina ima po Saleronu do 9—10° alkohola, pa se tudi nahaja slaba vipavščina s komaj 4° do 5° alkohola. Lega je tako ugodna, da trs vsako leto lahko dozori, le da v prav mrzlih letih bi se z branjem moralo dalje čakati, do sredi oktobra.“ —

Imenitna vipavščina je tako zvana črnina: Oberfelder, ktera priraste za Vrhpolji v vipavski dolini na plantah. Trse je tukaj zasadil nekdanji vipavski grof in sicer burgunške. Trumer pa trdi, da ta trs ni črni burgundec, ampak posebno trsno pléme, ktero „črni Oberfelder“ imenuje. Ta trs, ki se tudi na Hrvaškem obilno pod imenom: krška ali prava črnina nahaja, je stanovitén trs s srednjo-velikimi rahlimi grozdji, črne jagode so srednje-debelosti, sladke, sočne in okusne.

Vipava na svojih 1600 oralih vinogradov pridelava na leto 50.000 do 60.000 veder vina, katero se večidel v sosednje kraje na Kranjsko, pa tudi na Goriško izvažá. Najbolje lege v Vipavi so sv. Vit, sv. Križ, Goče, Rezelj, Vrhpolje itd.

* Natančen popis vinoreje na Vipavskem podaja naš rojak g. R. Doleneš v „Weinlaube“ 1871. str. 216. 234.

1 avstrijsko vedro = 28 l

1 oral = 57,5 a

PREGOVORI O VINU

Vino pij iz male stekleničke, učenost iz velike. (Kitajski pregovor)

Kadar prihaja vino na mizo, odhajajo skrivnosti. (Arménski pregovor)

V vodi je lahko utoniti, še lažje v vinu. (Tajski pregovor)

Po smrti nobenega kozarčka več. (Latinski pregovor)

Kruhova pijanost je najhujša. (Slovenski pregovor)

Voda za obraz - vino za dušo. (Italijanski pregovor)

Ena slabost vina je ta, da človek začne zamenjevati misli z besedami. (Samuel Johnson)

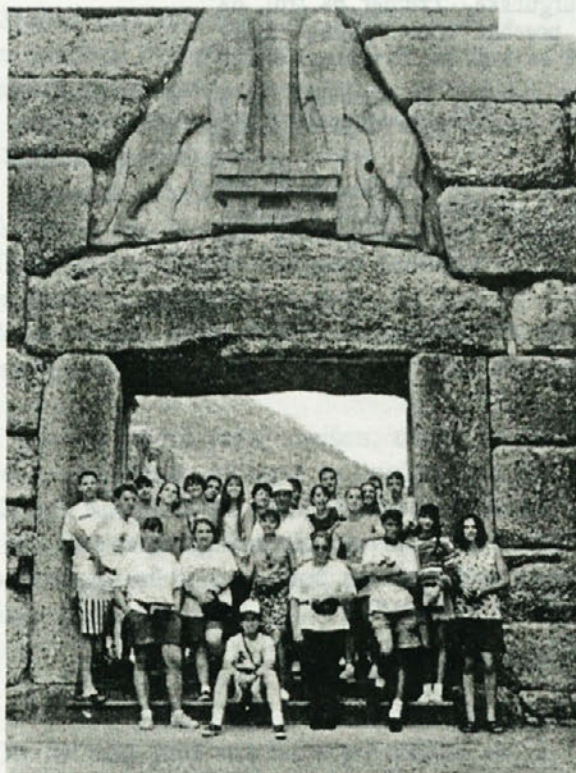
Dobro vino in lepa ženska - to sta dva najlepša strupa. (Turški pregovor)

Kovino se spozna v ognju, človeka v vinu. (Japonski pregovor)

MATURANTSKI IZLET V GRČIJI

Dežela oliv, vinske trte, sira Feta, ... in tudi dežela prvega mitološkega letalca, olimpijskih iger, modrih mislecev, izurjenih vojščakov in romarjev, dežela, ki je pustila neizbrisen pečat vsem zvrstem umetnosti, dežela prve demokracije,...

Bodoči maturantje letošnjega 4. letnika vipavske škofijske gimnazije smo se v pravkar minulem poletju, zadnji teden v avgustu, odpravili na maturantski izlet po tej čudoviti sredozemski državi - Grčiji. S sveto mašo, ki jo je 26.8., v soboto pred odhodom, daroval naš razrednik g. Stanko Fajdiga, smo se najprej priporočili Bogu, da bi nas na poti spremljal njegov blagoslov. Ob 14h smo se z avtobusom odpeljali proti Trstu, kjer nas je že čakala ena največjih potniških ladij na svetu, grška ladja El Venizelos. Po opravljenih formalnostih smo se v spremstvu dveh profesorjev in vodiča agencije Kažipot vkrcali na ladjo in ob 20h odpluli iz tržaškega pristanišča. Pred nami je bilo približno 27 ur vožnje po Jadranskem morju, ki smo jih popestrili s petjem, počitkom in zabavo. V nedeljo okrog polnoči (po grškem času) smo pripluli v Igoumenitso, kjer se je začelo naše odkrivanje in spoznavanje pravega grškega sveta. Z udobnim avtobusom in nadvse prijaznim šoferjem Kostasom smo se odpeljali preko gorovja Pindos v sedem ur oddaljeno Kalambako. Jutranja zarja prebujajočega se sonca nam je izrekla dobrodošlico ob prihodu v to mesto, nad katerim se vzpenjajo strme vzpetine, ki jih je oblikovala reka. Na vrhove teh vzpetin so se v 14. stoletju začeli zatekati menihi in tam gradili skoraj nedostopne samostane. To

Pred Levjimi vrati v Mikenah.

območje je znano pod imenom Meteora. Ogledali smo si enega izmed samostanov, odprtih in dostopnih za turiste, ter se nato podali proti jugu, skozi ravninsko Tesalijo, mimo Termopil (gr. topla vrata) do Delfov. Sem smo prispeli v večernih urah, zato smo si znamenite razvaline nekoč mogočnega preročišča ogledali šele naslednji dan. Delfi, ki so po grški mitološki zgodbi center sveta, so bili pomembno politično in versko središče Grčije. Znani možje takratnega časa so prihajali poizvedovat po svoji usodi k svečenici Pitiji, ki jim je dajala težko razumljive in dvoumne prerokbe. Gostje so iz Delfov odhajali vedno zadovoljni, saj jim je bilo prerokovano ravno tisto, kar so želeli slišati. Zadovoljni pa so bili tudi Grki, ker so za svoje prerokbe prejeli bogata darila gostov. Iz Delfov smo se nato odpeljali v Atene, 2.5 milijonsko mesto na sedmih gričih. Atene so bile najpomembnejši polis (mesto) antične Grčije in so najbolj cvetele v 5. st. pr. Kristusom, ko je bila pod vodstvom Perikleja uvedena prva demokracija. Zvečer smo se tu udeležili tradicionalne grške zabave s tipičnimi grškimi plesi (sirtaki in buzaki), v sredo pa nas je lokalna vodička odpeljala na ogled glavnih znamenitosti mesta (Akropola, nacionalni muzej, akademija, Omonijev trg, olimpijski stadion, menjava straže pred parlamentom ipd.). Preostalo popoldne in večer smo izkoristili še za nakupe v starem mestnem jedru, imenovanem Plaka. Zadnji dan našega potepanja po grškem kopnem je bil četrtek, ko nas je pot vodila iz Aten v Epidauros, eno največjih antičnih zdravilišč (posvečeno bogu Asklepiju). Tu je postavljeno dobro ohranjeno in akustično gledališče. Oživili smo ga s

petjem slovenskih pesmi ter poželi velik aplavz ostalih obiskovalcev. Preko Korintskega prekopa smo se nato odpeljali na Peloponez, proti Mikenam. Tam smo si ogledali Levja vrata, Agamemnonovo grobnico in druge ostanke mikenske civilizacije, ki je črpala iz umetnosti Egipta in Aten. Zadnji kilometri vožnje z avtobusom so nas vodili po zgornji obali Peloponeza v pristaniško mesto Patras, kjer smo počakali na prihod ladje, da nas odpelje proti domu.

Urice pred vkrcanjem smo s petjem in šalami krajšali sebi in ostalim potnikom ter v noči s četrtno na petek zapustili grško kopno. Za nami je bilo štiridnevno odkrivanje zanimive dežele, njenih ljudi in globokih korenin tamkajšnje kulture, pred nami pa 37 ur plovbe skozi Patrajski zaliv, mimo Odisejeve domovine Itake, Krfa in Otrantskih vrat, skozi katera smo zapluli v Jadransko morje.

Sončno sobotno popoldne nas je pozdravilo ob prihodu v Trst, od koder smo se, zadovoljni in hkrati hvaležni Bogu za vsa nova spoznanja osemdnevnega potepanja, odpeljali v našo najlepšo domačo Vipavsko dolino.

Petra Bajec

S POTI PO IRSKI

To poletje so se uresničile sanje. Videla sem deželo na skrajnem zahodu Evrope, najbolj zeleni otok na svetu – Irsko.

Šele nekaj dni pred odhodom, ko je bila vozovnica za Inter Rail še vedno spravljena v predalu, sem dojela, da res odhajamo.

Slovo je bilo kratko. Še zadnji pogled na Ljubljano in vlak je potegnil. Ostali smo sami, pred nami pa dolga pot na zahod. No, pravzaprav ni bila tako zelo dolga. Čez trideset ur smo zgodaj zjutraj že pozdravili London in se naslednji večer izkrcali v pristanišču na JV Irske, v Rosslare-u.

Vsi srečni, da se bomo končno malo naspali in najedli, smo odhiteli do železniške postaje in se namenili v Wexford. A kakšna dobrodošlica! Ko smo čez pol ure končno dešifrirali čudne vozne rede, ki so tu doma, smo ugotovili, da bi naši možgani lahko mirno počivali, saj je zadnji vlak v zaželjeno smer odpeljal že pred dvema urama.

Pred globoko depresijo so nas rešile tune in tri pločevinke Guinness-a, ki so nam jih velikodušno odstopili neki Avstrijci. Še zdaj sem jim hvaležna!

Tako smo si polni nove moči (Guinness for strength!) postavili šotor kar na peščeni plaži v upanju, da nas morje čez noč ne bo poplavelo in da bodo klini kljub vetru zdržali v mehki mivki.

Naslednje jutro smo se zbudili zelo lačni, a suhi, in nadaljevali vožnjo do Wexforda, od tam pa peš v Heritage Park. To je nekakšna predstavitev irske narodne dediščine in njene zgodovine. Tu lahko vidiš stara prebivališča Normanov, Vikingov in Keltov, nekatere grobnice in kroge iz kamnitih blokov, ki jih je po vsej deželi ogromno. Res vredno ogleda! Zvečer nas je v Dublinu že pričakal dež, ki nam je najbrž hotel potrditi, da je tu kar pogost, saj smo v to že močno dvomili po skoraj tednu dni toplega sonca. In kot naročeno so bili vsi Youth-hostli že prenatrpani. Bili smo že vsi premraženi in utrujeni (uf, nahrbtniki...). Najbrž se nas je zaradi našega klavnega videza lastnik nekega hostla usmilil in nas napotil na pravi naslov. Tu smo dobili sobo, a le za eno noč. Tako se je tekanje od hostla do hostla naslednje jutro ponovilo. A sobo smo vseeno našli. Dan je bil spet sončen in kot nalašč za sprehod po mestu, za ogled Trinity-Collega z Book of Kells, katedrale sv. Patrika in zvečer tudi Temple Bara – najbolj znane dublinske četrti. Tu so doma raznobarni pubi, tradicionalna glasba, tu se zbirajo irski glasbeniki in na stotine mladih. In prav na tej ulici se sramežljivo skriva tudi The Kitchen, klub najslavnejše Irske rock skupine U2.

Naslednji dan smo se že navsezgodaj odpeljali do Droghede, si sposodili kolo in odkolesarili do Newgrange-a, grobnice, ki je bila zgrajena okoli leta 3200 pr. Kristusom, in Monasterboice-a, kjer stojijo najslavnejši keltski križi (High Crosses). Od tu sem se jaz

vrnila s prazno zračnico, malo pretresena, a hvala Bogu živa.

V naslednjih dneh smo obiskali grad v Kilkenny-u, južno pristanišče Cork, kjer prebivalci sovražijo Dublin in vse, kar je z njim v zvezi (asociacija na Ljubljano in Maribor), in nacionalni park v Killarney-u, ki je zelo priljubljen med turisti iz vsega sveta. Sploh je cela Irska prepolna Američanov in Novozelandčanov, Kanadčanov in Avstralcev, ki tu iščejo svoje korenine, pa tudi Nemcev, Italijanov in Špancev, ki bi te korenine radi šele pognali. Pred množicami smo se zato raje zatekli v Dingle, kjer je bilo za nekaj časa prekinjeno naše potovanje z vlakom, saj tu na zahodu otoka železnice sploh ni in smo se morali osredotočiti na avtobuse. Začelo se je tudi obdobje vztrajnega deževja. Na plohe, ki so nas ulovile tudi do desetkrat na dan, smo se tako navadili, da nas niso več motile, ko smo na kolesih odkrivali zame najlepšo pokrajino, kar sem jih v življenju videla. Ne da se je opisati, moraš jo doživeti. Doživeti te neskončne zelene pašnike in griče, posute z belimi ovčicami, staro cerkvico nekje na obzorju, kipeče valove Atlantika, ki se odbijajo od strmih grebenov, samotne zalive... In ljudi. Te preproste in dobre ljudi, ki ti s širokim nasmeškom pomagajo, še preden jih karkoli prosiš, ki jim ni nič pretežko in ki ljubijo svojo domovino. Zdi se, kot da bi se vrnil v preteklost. Kot da bi se čas ustavil.

Nekaj dni pozneje smo se iz Westporta povzpeli na Irsko "sveto goro" Groagh Patrick, romarsko središče, kjer je sveti Patrick (zavetnik Irske) preklel vse kače na Irskem in od takrat tu ni več kač.

Keltski križ

premirju še vedno ni sožitja. Ulice je vztrajno preletaval helikopter in po edini cesti, ki je vodila iz četrti (vse ostale poti so zaprte), se je prevažalo oklepno vozilo. A na stolpnica so vseeno visele Irske zastave, zidovi so bili popisani z irskimi gesli, otroci so se igrali na ulicah in v cerkvi je mirno potekala spoved. Kajti takšen je za te ljudi njihov vsakdan.

Žal smo v mestu ostali le en dan, nato pa odpluli do Škotske, kjer nas je že prevevalo domotožje. Tako smo v Vipavo prispeli prej, kot smo prvotno načrtovali.

A na zeleni otok se bom vsekakor vrnila. Preveč je lep, da bi ga kdaj pozabila.

*Popotovali smo:
Štefan Rehar
Matjaž Nabergoj
Polona Furlan*

8. Čakala pa nas je še ena zanimiva pot – Severna Irska od Derry-a do Belfasta. Prav v tistem času so se spet začeli nemiri v Ulstru in kar radovedni smo bili, kaj nas čaka.

Derry nas je prijetno presenetil, saj smo nekako pričakovali tišino in strah. Doživeli pa smo pravi rock koncert v samem središču tega čudovitega mesta. Zvečer smo se sprehodili po katoliškem delu in z zanimanjem brali protibritanske napise, ki so jih stene hiš polne.

Naslednji dan smo se namestili v Portrushu in si ogledali najstarejšo destilarno viskija na svetu – Old Bushmills, kjer smo njene izdelke seveda tudi poskusili. Kasneje smo odpešali še do Giant's Causeway-a, kjer smo uživali ob pogledu na nekaj kilometrov dolgo obalo, v katero je morje izklesalo nekakšne stopničke za velikane. Tu smo tudi prvič srečali Slovence. In to kar cel avtobus.

Belfast je bil vznemirljiv. Ogled katoliške četrti nas je prepričal, da tu kljub enoletnemu

V nedeljo, 23. julija, smo se iz Vipave odpeljali mladi člani PD Vipava na taborjenje v Krnico. Že na avtobusu so se glavne teme pogovorov vrtele okoli tabora, novih dogodivščin, mladostnih norostih, ki jih bomo počenjali in seveda, kdo bo s kom v šotoru.

Lego našega tabora smo sicer nekaj časa iskali, a kljub temu smo se iz avtobusa spravili v dobri volji. Tistih nekaj metrov od postajališča do tabora je prepeljal "kombajn" (Srečo za volanom), ki je postal nepogrešljiv element taborjenja. Z našim prihodom – voditelji so s pomočjo ljudi, ki so prišli pred nami, že postavili šotore – je tabor zaživel in dobil tisti, zanj značilni čar, ko je napetost venomer v zraku. Do večera smo se že vsi nastanili v šotore in bili bolj ali manj zadovoljni. Seveda so organizatorji takoj razdelili določenim skupinam častne naloge (npr. skupina, ki skrbi za WC, skupina, ki skrbi za kurjavo v kuhinji, skupina, ki skrbi za taborni ogenj, dežurni za pomivanje, voditelji jutranje telovadbe,...).

Ko smo se že nekako vživeli v novo okolje, smo se odpravili na prvo turo – na Malo Mojstrovko. Razgled z vrha so nam pokvarili številni oblaki, a kaj kmalu smo bili poplačani z veličastnim pogledom na dolgo in strmo melišče, ki je bilo za mnoge prava poslastica. Ko drviš po melišču navzdol, sprostiš ves svoj adrenalin. Za seboj slišiš vzklike drugih in neskončno šumenje kamenja; v sebi pa čutiš nepozaben občutek prostosti, ki ga povzroči hitrost in polet, ko se odrineš in skočiš v globino.

Naslednji dan smo se odpravili okoli poldneva na dvodnevno turo. Pred odhodom se je vsak seveda založil z raznoliko hrano in pijačo, ki je prišla zelo prav, saj je sonce pripekalo na vso moč. Vsi utrujeni smo proti večeru prisopihali v kočo, kjer so nas že pričakovali. Vsem se je zelo prilegel topel čaj ali pa pošten sendvič. V prostorih, kjer smo prespali, je bila velikanska gneča, ki je še povečala vročino. Od vsepovsod je bilo slišati smeh. Naslednje jutro smo se vsi premraženi (noč je bila zelo mrzla, še posebno za tiste, ki so dobesedno spali pod streho) povzpeli na Razor. Z Razorja pa smo se odpravili proti taboru, peščica izmed nas pa na Prisojnik. Čez dan se je izkazala neprecenljiva vrednost

Na razpotju potem pa na Razor.

kreme za sončenje, ki smo jo porabili ogromno. Ob prihodu v tabor je dobil glavno vlogo taborni tuš, ki je bil oblegan od poldneva do večera, pa tudi ribe v bližnjem potoku si še nekaj časa niso opomogle od tolikšnega števila nog, ki so se namakale v vodi.

V četrtek smo odšli k bližnjemu jezeru, kjer smo bili edini kopalci v mrzli vodi. Imeli smo tudi tekmovanje, kdo bo prej postavil in zanetil ogenj. Poželi smo veliko zanimanja mimoidočih. V petek pa smo se odpravili

na Špik, kjer se je skoraj ulilo iz oblakov, a smo na koncu le prišli suhi v tabor. Šele ta dan si lahko opazil, koliko članov te naše velike družine je bilo "polomljenih" od odbojke ali kakšne druge aktivnosti, koliko ožuljenih od neprimerne obutve itn. Seveda nam tudi naliv ni bil prihranjen, Popoldne se je zlilo in marsikdo se je v svojem šotoru znašel v vodi. Sledile so mrzlične selitve k sosedom, ki niso imeli vaterpolskih vaj. V soboto naj bi skupina, ki je imela čez zabavo za otroke, organizirala lov na zaklad, a je zopet vse pokvaril dež. Najmlajši so se odpravili h Kekcu, Rožletu in teti Pehti na bližnjo jaso. Teta Pehta nas je prišla obiskat celo v tabor in s tem zelo razveselila naše mlajše planince. Zvečer je bila najprej podelitev priznanj in tradicionalni krst z vrvjo. Zatem pa je skupina,

zadolžena za večerno zabavo, popestrila večer z družabnimi in zabavnimi igrami. Pozno ponoči, ko je taborni ogenj samo še tlel, se je v tabor prikradel tisti čudni mir, ki ga rahla svetloba ognja odene s tančico skrivnosti in ga naredi nepozabnega za vsakogar. Jutro, ki je naznanjalo naš zadnji dan taborjenja, je bilo za mnoge bolj žalostno, a kljub temu smo se kmalu razveselili, še posebno ob spominih na minuli teden, ki smo ga bili preživeli skupaj. Opoldne smo se spravili v avtobus in odbrzeli proti domu. Tabor pa je ostal sam, znova je zadihal malo mirneje. Vseeno pa je v taboru po odhodu nekaj v zraku, zdi se ti, kot da so v njem še vedno razposajeni otroci in še vedno je slišati smeh in jok, šepetanje in kričanje, petje in odbijanje žoge. Kmalu pa vse zagrne tišina gozda, znova se začuti mogočen vpliv okoliških gora, ki so vedno priklenjene na svoja mesta.

Letošnji tabor je bil čudovit, zopet poln doživetij in mnogi nestrpnost pričakujemo naslednjega. Seveda moje pero marsičesa ni zapisalo, a glavni dogodki so vendarle opisani; najpomembnejše pa je to, da se zavedamo vrednosti tega tabora, kjer vipavska mladina skupaj preživi en lep in nepozaben teden.

Aljoša Rehar

Za dom in družino

DNEVNIK GRE V RAZRED

Začnimo pri Fabiju Kvintiljanu. Hisparec je bil, živel in delal pa je v Rimu (okoli 35-95). Bil je prvi, o katerem vemo, da ga je za profesorja nastavila in plačevala država. Bil je moder profesor. Svoje bogate izkušnje je strnil v 12 knjig, ki jim je dal naslov Institutio oratoria. Kvintilijanove misli, njegove smernice, kakšen naj bo profesor, kako naj ravna z učenci, se kakor rdeča nit vlečejo mimo Hieronima, mimo Erasma Rotterdamskega in Antona Trstenjaka pa Franceta Pedička vse do današnjih profesorskih zbornic - seveda do tistih učiteljev, ki jim njihovo vzgajalsko življenje ni le "job, šiht", marveč vstopajo v razrede iz potrebe samorazdajanja.

Ko sem se pred leti ob prevzemu diplome prof. Milanu Grošlju zahvalil za znanje, ki sem ga pri njem nabral, in me je vprašal, če sem zadovoljen, in sem mu odgovoril, da še nisem zadovoljen, dokler ne bom mogel znanja še drugim razdajati, mi je povedal, česar ne bom nikoli pozabil: "Ha! Veste, gospod, človek je zadovoljen šele potem, ko se razda." In ta rek me je spremljal skozi nekaj desetletij mojega pedagoškega življenja; življenja, pravim, ne dela.

In kaj pravi Kvintilianus? (Kar po spominu!):

"Naj učitelj skrbi, da dijak nekega predmeta, ki ga še ne pozna in ga zato ne more ljubiti, ne bo zasovražil, da se mu ne bo priskutil in grenkobo nesel s seboj skozi vse nadaljnje študije. Naj učitelj učenca izprašuje in pohvali. Naj pohvali pridnega in ne kara lenuha. S tem da bo pridnega pohvalil, bo namreč tudi lenuha zbudil. Naj v razredu ustvari vzdušje, v katerem tisti brez naloge ne bo mogel biti vesel. Če ta ali oni ni pripravljen, če ne zna, naj ga pusti pri miru. Izprašaj drugega, pa se bo lenuh zdramil in že iz zavisti skušal prekositi boljšega: boljši pa naj le dobi občutek, da je zmagovalec."

Pa isti Kvintilijan malo kasneje pove tudi približno takole:

"Naj učenci svoje učitelje ne imajo manj radi kakor predmete, naj jih jemljejo kakor starše svojega uma. Takšno razmerje med učenci in učitelji da bo obrodilo veliko sadov, da bodo v razred radi prihajali, da tudi tedaj, ko jih bo učitelj pokaral, ne bodo jezni, da bodo veseli, če jih bo učitelj pohvalil, zakaj sveta dolžnost učitelja je, da uči, sveta želja učenca pa, da ga učitelj nauči. In tako učitelj ne more zdržati brez dobrega učenca, ne dober učenec brez dobrega učitelja. Kakor trta potrebuje oporo in je opora brez trte nesmisel, tako je nesmisel učitelj - opora - brez učenca in učenec brez opore."

Skoraj štiri desetletja hodim z dnevnikom v razrede, pa mi je samo enkrat neki dijak rekel, da on drugače misli. Zamislil sem se bil in po premisleku rekel, da ima pravico do svoje misli. V trenutku mi je namreč pamet presvetlilo spoznanje, da utegne tudi dijak imeti

prav. Jaz pa sem šele 30 let kasneje spoznal, da je dijak res imal prav. Prav tisti bežni trenutek me je naučil, da učenci pridejo v šolo, kakor gospodinja gre v pekarijo po kruh. Lačna je pač, lačna ona, mož in otroci. Kruha želi, ne diskutiranja. Ali bo miza pogrnjena ali ne, ni pomembno. Kruh naj bo na mizi! Ali, s šolniško besedo: učitelj naj mladim - lačnim znanja - natrese drobtine znanja, znanosti, ki jo bodo lačni s prstom pobirali. Tudi mrvice znanja bodo pripravili.

Že davno je tega, kar sem doumel, da "tisti" Janez ni nekaj, ampak Nekdo, ki je meni enak, le da je 40 let med nama, da je torej Nekdo, ki ga moram spoštovati, kakor slutim, saj tudi meni enaki spoštujejo mene. Učenec je torej NEKDO! Učitelj naj torej spoštuje učenca. Sodim, da je učiteljevo spoštovanje do učenca prag, ki ga učitelj lahko prestopi, ali pa ne. Saj je veliko pedagoških kreposti, vendar sodim, da se jih da vse zajeti v besedo: Učenca spoštuj. Ob prvem srečanju z učiteljem naj bi učenec začutil, da ga učitelj spoštuje; nikar ga ne ocenjuj, kakor se ceni blago v trgovini, ampak kakor je dobrodošel gornik, ki ga dohitiš pod Jalovcem. Takega sopotnika spoštuješ, pa čeprav si ga srečal prvič in morda zadnjič, a je vendar nekaj vajinih ur in hoje skupnih. Tako je tudi z učiteljem in učencem: nekaj skupnih ur, v katerih eden ponuja, drugi sprejema, da bi čez leta drugim dajal. In za to modrost je vedel že Kvintilijan, čeprav najbrž še ni bral evangelija in ne prebral Trstenjakove psihologije.

Učenca jemljem kot cvetlico, ki se pred mano odpira in čaka, da jo oplemenim, da njegovi duši dam tisto, za kar je k meni prišel. Če tega ne storim, sem učenca razočaral in sebe razbil.

Ne gre zameriti zidarju, ki sklada zidake in vmes zaklada malto. Kakor bo pač zidak postavil in malto založil, tako bo zid stal. Učitelj pa gradi Nekoga, ne nekaj. Ta bo naprej rasel, ta bo naprej gradil. Morda bo moj "zidak" jutri direktor podjetja, morda predsednik občine, morda župnik, celo škof. Pa tudi če bo ostal majhen v naši družbi, bo tvorec naše družbe. In tako sem kot učitelj odgovoren za prihodnost, odgovoren za čas, ki ga še sam ne morem predvideti. Kateri učitelj pa lahko vnaprej ve, kako bodo njegovi učenci krojili usodo domovine, ki nam je trenutno v rokah?

Pa se tudi spodobi, da učitelj ve, da učenec ni njegov; da ima očeta, da ima mater; da torej ni njegova lastnina, kakor ni last ministrstva za šolstvo, da mu je torej učenec zaupan, da so mu ga starši zaupali. Učitelj je torej učenčevim staršem odgovoren. Staršem mora otroka vrniti bistrejšega in boljšega kakor ga je v roke dobil. Naloga ni lahka, a je lepa. Učitelj že s svojo persono izžareva oboje - "matematiko" in sebe. In kaj je pomembnejše? Oboje je pomembno. Znanje je treba dijaku dati, zraven pa tudi človečnost. In kako lahko je eno z drugim povezati! Kako je lahko ob kemiji - brez besede "Bog" - v kemiji zavonjati Boga. Kako lahko je v katerikoli jezikovni skladnji začutiti RED! Kako lahko je potem ta RED moč presaditi tudi v razredni prostor in končno v življenje dijakov in dijakinj, v občino, v državo, v svet!

Menda je res Anton Martin Slomšek zapisal, da "Kjer nobene postave ni, tam veljajo samo pesti". Toda vsak rek je treba majhno posoliti, ali po starem "cum grano salis" jemati. V naših šolah ne bo treba pestí. Bo pa postava, eros med dijaki in učitelji tisto božje dajanje učiteljev in odprte roke učencev. Oni bodo srečni, da bodo lahko dajali, tisti drugi pa, da bodo sprejemali. Zopet smo pri Kvintilijanu!

Otmar Černilogar

ISKRICE

Potovanje, tisoč milj dolgo, se začne z enim korakom.

Vsi bi morali razmišljati o prihodnosti, saj bomo v njej morali preživeti svoje preostalo življenje.

Kar so ovire na poti šibkega, so odskočni kamni na poti močnega.

Najboljši pripomoček, da dobro začneš dan, je tale: ko se zbudiš, pomisli, ali ne bi mogel ta dan enemu človeku pripraviti veselja.

Če hočeš razumeti življenje, nehaj verjeti, kaj ljudje govorijo in pišejo. Opazuj raje samega sebe in ustvari si svoje lastne misli.

Smeh je zlato zrno sreče.

Najboljši del človekovega življenja so njegova mala, brezimna, pozabljena dela dobrote in ljubezni.

Ne gre za to, ali človek v nekem trenutku živi srečno ali nesrečno, saj oboje mine. Pomembno je, koliko ga je trenutek obogatil.

Dva načina sta, da se dvigne človek nad človeka. Zelo naporen je prvi: da si boljši, večji, umnejši, spretnější od sočloveka; drugi je lažji: da sočloveka ponižaš.

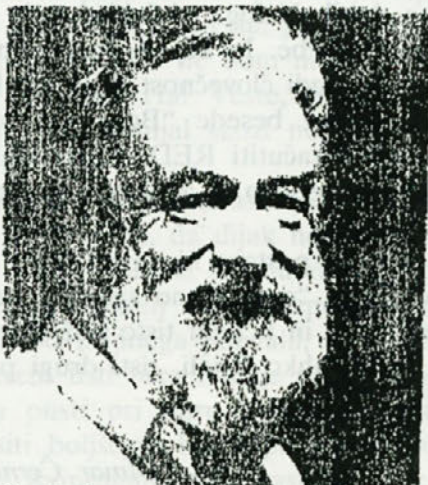
Želim si, da bi imel moč, s katero bi spremenil, kar se spremeniti da, in notranjo pripravljenost, s katero bi mogel sprejeti, česar se spremeniti ne da, ter razsodnost, s katero bi lahko razločeval oboje.

Vsako življenje ima svoj namen – nekatera večji, druga tišji, vendar so vsi enako pomembni. Morda ne moremo vsi doseči pomembnih odkritij, ustvariti nesmrtnih umetnin, lahko pa dosežemo čudovite reči s prijazno besedo, s prijateljskim nasmehom. Kdor spodbuja druge, uresničuje sebe v najlepših namenih, ki jih lahko doseže življenje.

V tem nemirnem svetu, kjer čas mineva prehitro, ne moremo vedno videti ljudi, do katerih nam je veliko – da bi z njimi govorili, jim prisluhnili in bili ob njih – kot bi si to želeli. In kljub temu, naj čas nikoli ne mineva tako hitro, da ne bi pomislili na drage prijatelje, se nasmehnili, spomnili, in občutili lepoto tega, da imamo drug drugega.

IN MEMORIAM

V spomin na nedavno preminulega slovenskega igralca Borisa Kralja objavljamo eno njegovih pesmi ter duhovno izpoved v literarni obliki, ki jo je zapisal v svoji knjigi **BEŽANJA, BEGANJA, ISKANJA** (1994):

Je čas, ko v materi živiš,
je čas, ko že v naročju njenem spiš,
nato pa pride iger čas in smeha,
za njim učenja doba in mnogo greha.

Spet pride čas, ko iščeš in si našel ženo
in čas čakanja na otroški smeh in jok,
pa čas, ko misliš, da je vse dobljeno,
ne veš pa, da te skoraj čaka stok.

Prihaja čas poslavljanja, čakanja,
ko že iz dalje navček ti pozvanja.
Vse kar imaš prehitro bo prešlo,
oropan vsega boš spojen z zemljo.

Kako čudni smo ljudje! Šele ko smrt udari v našo bližino, ko se zavemo njene bližine, ko na svojem obrazu začutimo njen dih in v svoji notranjosti njen hlad, se zavemo, da smo minljivi. In takrat, šele takrat se začne naša duševna higiena. Začne se iskanje ČLOVEKA v samem sebi in po njem tudi Boga. Vse tisto, kar je bilo do takrat pomembno, naenkrat odpade. Denar, uspeh, čast, slava, ugled kmalu uplahnejo, dokler dokončno ne poniknejo pri studencih Spoznanja življenja in modrecev, ki jim je bilo dano, da z močjo govornice in še bolj pisane besede poučujejo tiste, ki jih želijo poslušati in jih voditi v pokrajine strpnosti, pravičnosti, poštenosti in harmonije. Harmonije s samim seboj, s svojo okolico in z Njim, ki nas je ustvaril.

To iskanje Človeka v Bogu ali Boga v Človeku pa se največkrat začne veliko prepozno in v veliko ljudeh na žalost nikoli.

Zbrali in uredili
Magda Rodman in Gizela Furlan

VABILA

Plesalci, pevci, glasbeniki! Vabimo vas, da se nam pridružite pri obujanju starih ljudskih običajev, plesov in pesmi. Pridite v soboto, 21. oktobra ob 19. uri pred Lanthierijev grad v Vipavi. Takrat se bomo pogovorili o vseh podrobnostih. Predznanje ni pogoj. S seboj pripeljite tudi prijatelje.

FOLKLORNO DRUŠTVO VIPAVA

Košarkarski klub Vipava vabi na prvo domačo prvenstveno tekmo v D – košarkarski ligi Slovenije, ki bo v soboto, 4. novembra 1995 ob 19h v telovadnici OŠ Vipava, proti ekipi KK Dolenjske toplice.

Ostale domače tekme KK Vipava:

18. november 1995 ob 19h KK Vipava : KK Gorenja vas
2. december 1995 ob 19h KK Vipava : KK Kemoplast (mladi)
9. december 1995 ob 19h KK Vipava : KK Savinjska – Žalec

Pričakujemo vas v čimvečjem številu.

Vstopnine ni!

KK Vipava

ZAHVALE

Folklorno društvo Vipava se najlepše zahvaljuje vsem, ki so se odzvali naši prošnji za pomoč pri nabavi noš: Bojana d.o.o. Vipava, GOP ZIDAR Vipava, Inteko d.o.o. Slap, Jože Jaklič Vipava in Turističnemu društvu Vipava. Hvaležni bomo vsem, ki nam bodo kakorkoli pomagali.

FOLKLORNO DRUŠTVO VIPAVA

Delavke konfekcije MODIKA iz Vipave se iskreno zahvaljujemo vsem članom občinskega sveta Vipava za nudeno denarno pomoč pri plačilu stečajnega postopka.

Vsem skupaj želimo še naprej uspešno vodenje občine.

Delavke Modike

Pleve in drobtine

– No, srečno smo prestali nabor! Majica z duhovitim napisom, vzetim iz stare ljudske pesmi, je krasila naše mladeniče, ki so se živi, zdravi in trezni predstavili naborni komisiji:

“Sem fantič star šele osemnajst let,

Kacin me hoče pri soldatih imet.

Kako bom soldat,

sem fantič premlad,

nit' puške ne morem držat.”

– Nekoliko manj trezno je bilo ljudstvo na Vipavski trgatvi, pa tudi smetnjakov je bilo odločno premalo, saj so bili vsi polni, pa še “plac” je bil poln krožničkov in kozarcev. Muzika ni bila tako glasna kot prejšnja leta, pravijo tudi, da je bila lepša in bolj umirjena in je enako razveseljevala staro in mlado.

– Da živinoreja v Vipavi peša, se pozna že po tem, da so mnoge javne površine temeljito zapleveljene in jih krije večletna trava... Če bi hotela vse naštevati, pa bi kakšno izpustila,

se lahko še komu zamerim.

– Na Glavnem trgu straši oglasna omarica. Šest mesecev je vabila s svojo vsebino na “Šolo rožnega križa”, ko je le-te že zdavnaj bilo konec. Sedaj pa, ko smo dežja siti že do vrh glave, nas opominja, naj varčujemo z vodo. Če oblaki ne varčujejo z njo, zakaj bi morali mi?

– No, tudi na vseh panojih za plakate strašijo razni stari plakati, dokler jih ne prekrijejo novi in tako se zgodi, da zgrešimo kakšno zanimivo prireditev.

– Upajmo, da se na natečaj za profitno kulturno dejavnost v stari šoli za pritličje ne bo prijavil nihče. Če kdo že hoče profitirati, naj se povzpne po stopnicah - knjižnica, razstava in glasbena šola so bolj ponižne ustanove in so kaj rade pri tleh...

– Nekoč so po svetu hodili “klativitezi”. Sedaj po starem placu hodijo z velikimi raklami “klatikostanjarji” in klatijo kostanje, da jih bodo kasneje prodajali lovski družini. To ni zdravo ne za kostanj ne za mimoidoče. Pokojni France Durnov je trdil, da je neumno ljudi ubijati, ko sami umrejo, sneg kidati, ko se sam stopi, in orehe klatit, če sami dol padejo...

– Pa še eno drugo, precej nekoristno zvrst telovadbe so si naši vrlji mulčki omislili. Ko pred cerkvijo nič kaj pobožno pričakujejo verske obrede, skačejo do nižjih lipovih vej in smukajo listje z njih.

– Pa “bendimo” smo tudi prestali. Komentar: “za letos bo pač odpravilo...”

Nada Kostanjevic

VREMENŠKO POROČILO

	VIPAVA	NANOS
20.-30. 6. 1995	26,6 l/m ² dežja, 6x rosa, 1x nevihta 23. in 24. 6. močna burja, velika škoda v kmetijstvu, posebno v vinogradih	33,7 l/m ² dežja posebno močne burje ni bilo
JULIJ	34,1 l/m ² dežja, 5x nevihta, 10x rosa, 3. 7. močna burja	118,1 l/m ² dežja, mnogo grmelo, max. tem. 26°C
AVGUST	194,6 l/m ² dežja, 7x rosa, 8x nevihta 28. in 29. 8. skupaj 129,81 l/m ² dežja 28. 8. grmelo od polnoči do poldne	260,7 l/m ² dežja, max. tem. 28°C 28. 8. veliko grmelo
SEPTEMBER	189,9 l/m ² dežja, 13x rosa, 6x nevihta 1x malo toče	222,2 l/m ² dežja 30. 9. temperatura 0°C

PRISPEVKI ZA VG OD 30. 6. DO 30. 9. 1995

Irma Bajc, U.I. Ščeka 1	1.000,00 SIT
Tatjana Bizjak, Na Hribu 39	2.000,00 SIT
Breda in Jože Butinar, Vojkova 32	2.000,00 SIT
Francka Ferjančič, Vojkova 5	1.000,00 SIT
Pavla Ferjančič, C. 18. aprila 7	2.000,00 SIT
Ernesta in Jože Kebe, Trg P. Rušta 4	2.000,00 SIT
Milena Kobal, Dolina pri Trstu	50.000 lit= 3.690,00 SIT
Ivanka in Franc Meze, C. 18. aprila 7	1.000,00 SIT
Ivanka Mohorčič, U.V. Reharja 11	1.000,00 SIT
Franka Nabergoj, Vojkova 2	2.000,00 SIT
Neimenovani	1.000,00 SIT
Neimenovani	2.000,00 SIT
Martin Silvester, Ljubljana	2.000,00 SIT
Skupaj:	<u>22.690,00 SIT</u>

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

VSEBINA:

<i>Iz naše preteklosti</i>	
Severovzhodni del Nanosa	stran 2
Vipava je že gostila papeža	stran 5
V Vipavi me je iskal princ Umberto	stran 7
Vipavski portali	stran 8
<i>Iz naše KS</i>	stran 11
<i>Iz naše občine</i>	stran 14
<i>Predstavljamo vam</i>	
Dr. Anton Požar	stran 15
<i>O trti in vinu</i>	
Vinska trta - kraljica slovenske zemlje	stran 18
Hudomušnice	stran 19
Trta in vino v svetem pismu	stran 24
<i>Iz počitniških dni</i>	
Maturantski izlet v Grčiji	stran 33
S poti po Irski	stran 34
Krnica '95	stran 36
<i>Za dom in družino</i>	
Dnevnik gre v razred	stran 37
In memoriam	stran 39
Pleve in drobtine	stran 40
Vremensko poročilo	stran 41

VIPAVSKI GLAS - glasilo KRAJEVNE SKUPNOSTI VIPAVA
SEPTEMBER 1995
580 izvodov

Uredniški odbor:

Gizela Furlan - urednica, Magda Rodman, Vera Poniž, Nada Kostanjevic, Cijan Štoka, Peter Vrčon, Franc Cerovšek, Ivan Rehar, Mirjam Graovac, Martina Naglost, Petra Bajec, Leon Kodre in Marija Ceket - lektorica.

Sodelovali so še: Alojz Rehar, Božidar Premrl, Otmar Černilogar, Ida Makovec, Aljoša Rehar, Petra Bajec, Polona Furlan, Jurij Rosa, Jože Butinar, Franc Černigoj

Naslovna stran: Branko Tomažič

Tisk: Papirna galanterija SEDMAK, Ajdovščina

Po mnenju Urada za informiranje št. 4/3-12-669/94-23/154 z dne 23.5.1994 spada publikacija VG med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tar. št. 3, po kateri se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5%. (Ur.l. RS št. 4/92)

OPOMBA

Zaradi zamudnega iskanja po arhivih bomo nadaljevanje o vipavskih županih objavili v naslednji številki VG.

